

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut

Hanna Ernits

**IMMIGRANTIDE KOHALIKE KOMMUNIKATSIOONIKANALITE LOOMIST
SOODUSTAVAD JA RASKENDAVID ASJAOLUD EESTIS**

Magistritöö

Juhendaja: Ph.D. Mare Ainsaar

Juhendaja allkiri. _____

Tartu 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

ABSTRACT

The facilitating and aggravating factors that the immigrants have in creating local communication channels in Estonia

The aim of the present thesis is to examine what factors facilitate and what make it difficult for immigrants to create new local communication channels. According to Estonian Human Development Report, Estonia is a country, that needs an effective immigration policy for replacing the nation's declining labor force (Ainsaar & Stankuniene, 2011). The question of integration becomes more relevant in the Estonian society with the constant increase of immigration. When arriving to a foreign country, the immigrants' possibilities for communication are substantially different from the possibilities of local people (Kim, 2012). Immigrants do not yet have enough local communication channels in order to satisfy their daily basic needs.

The theoretical framework of the present thesis introduces the concepts of *communication* in general, the concept of the *communication channel* and the concept of the *immigrant*. Theories of basic human needs (Maslow, Schutz, McClelland) and the ideas of integration, including Berry's acculturation theory are introduced. Firstly, the analysis concentrated on what kind of local communication channels immigrants create and examined the needs that are satisfied by these communication channels. Secondly, an analysis about the aggravating and facilitating factors that influence the immigrants' creation of their communication channels, is presented. In this research only primary communication channels (created at the very beginning of their arrival) are studied.

The empirical data was gathered during in-depth interviews with 12 immigrants who have lived in Estonia for at least ten months. Immigrants came from Turkey, Spain, Ivory Coast, Camerun, Latvia, France, United States, Finland, India and Philippines. The empirical data was coded according to the grounded theory and then analysed by using the qualitatiapproach.

It emerged that the aggravating factors for immigrants in creating new local communication channels were, for example: living in the information field of the immigrant's homecountry; the immigrant's fewer contacts with his/her coworkers; the displacement of lately acquired local contacts; hostile attitude from the locals towards the immigrant; the immigrants

prefering international languages instead of learning the local language and misinterpreting the behavior of local people. Facilitating factors in creating local communication channels were related, for example, to the immigrants' good local language skills; having a close relationship with a local person; reducing communication with his/her companions of the same ethnic group; following local news and the perceived wide choice of work opportunities for immigrants.

Keywords: Communication, communication channel, immigrant, integration

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1 TEOREETILINE RAAMISTIK	9
1.1 MÕISTED	9
1.1.1 Kommunikatsioon	9
1.1.2 Kommunikatsioonikanal	11
1.1.3 Immigrant	12
1.2 INIMESE PÕHIVAJADUSED JA KOMMUNIKATSIOON.....	13
1.3 SISSERÄNDEGA KAASNEVAD PROTSESSID	18
1.3.1 Immigrantide kohanemine ja kommunikatsioon.....	18
1.3.2 Akulturatsioon ja lõimumine.....	20
1.3.3 Immigrandid ja lõimumine Eestis	22
1.3.4 Senised uuringud immigrantide kommunikatsioonikanalite kohta	24
2 PROBLEEMISEADE JA UURIMUSE EESMÄRK.....	26
2.1 Probleemiseade	26
2.2 Eesmärk ja uurimisülesanded	27
2.3 Uurimisküsimused	27
3 METOODIKA	28
3.1 Uurimismeetodi valik ja põhjendus	28
3.2 Andmekogumismeetod	29
3.3 Andmeanalüüsimeetod	31
3.4 Uurimuse käik.....	31
3.5 Uurimuse eetiline aspekt	32
4 ANALÜÜS	34
4.1 Uute kommunikatsioonikanalite loomine.....	34
4.1.1 Alguks – kui veel ei ole loodud uusi kohalikke kommunikatsioonikanaleid.....	34
4.1.2 Nullpunkti ületamine – esimeste kohalike kommunikatsioonikanalite teke	34
4.1.3 Immigrantide kommunikatsioonikanalite loomine vastavalt põhivajadustele ...	36
4.2 Kommunikatsioonikanalid, mida ei kasutatud või mida ei õnnestunud luua....	46
4.3 Barjäärid ja soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel ..	50
4.3.1 Barjäärid uute kommunikatsioonikanalite loomisel.....	50

4.3.2	Soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel.....	58
5	ARUTELU	66
	ENESEREFLEKTSIOON	69
	KOKKUVÕTE	70
	KASUTATUD KIRJANDUS	73
	LISA 1	77

SISSEJUHATUS

Käesoleva töö teemaks on immigrantide kohalike kommunikatsioonikanalite loomist soodustavad ja raskendavad asjaolud Eestis. Kommunikatsioon on inimesele loomulik ja vajalik tegevus. Inimene astub kommunikatsiooni protsessi, sest ta tahab suhestuda keskkonnaga, eriti inimkeskkonnaga, tema ümber (Schramm, 1973: 18). Immigrant, kes asub elama uude riiki, hakkab mingil viisil suhestuma ümbritseva inimkeskkonnaga. Selleks kasutab ta nii olemasolevaid kui ka hakkab looma uusi kommunikatsioonikanaleid. Uute kommunikatsioonikanalite loomine on suur väljakutse immigrantidele, sest sellest sõltub, kuidas ta uues keskkonnas hakkama saab, kuidas integreerub ja kuidas oma eluga rahul on.

Teema tähtsus seisneb selles, et sisserände küsimus muutub Eesti ühiskonnas üha enam aktuaalseks. Eestile, nagu ka teistele Baltimaadele ühine joon on rahvastiku vähenemine, mis on tingitud madalast sündivusest, kõrgest suremusest välistel põhjustel ning viimastel aastatel eeskätt üha suurenevast väljarändest (Terk, 2011). Eesti Inimarengu Aruande järgi on Eesti riik, mis tulevikus vajab kõige enam tõhusat sisserännet, et asendada puuduvat tööjõudu. (Ainsaar & Stankuniene, 2011). Sisserändajate arvu kasvuga kerkib esile nende lõimumise küsimus ühiskonnas. Selleks, et saada teada, kas ja kuidas sisserändajad lõimuvad, saab kaasa aidata nende kommunikatsioonikanalite uurimine. Sisserännanute kommunikatsioon uude riiki saabudes on erinev kui kohalikel inimestel, sest neil puuduvad või on vähe loodud kommunikatsioonikanaleid. Kui Eesti ühiskond näeb sisserändajate näol arvestatavat lahendust majanduse arengu jätkuks, on ühiskonna kui terviku arengu seisukohalt oluline tunda sisserändajate võimalikke kommunikatsioonikanaleid Eestis.

Minu uurimistöö eesmärk on teada saada, millised on immigrantide esmased kommunikatsioonikanalid Eestis, mis vajadustele erinevad kommunikatsioonikanalid vastavad ja mis asjaolud soodustavad ning mis takistavad uues riigis kohalike kommunikatsioonikanalite teket.

Eestis ei ole immigrantide kommunikatsioonikanaleid uuritud. Uurimusi on tehtud immigrantide keeleoskuse (Siiner ja Vihalemm 2013; Vihalemm, 2012b; Siiner, Vihalemm jt., 2011) ja lõimumise teemal (Vihalemm, 2012a; Siiner ja Vihalemm, 2011). Need teemad

sisaldavad endas ka kommunikatsioonikanalite kasutamist, kuid eraldi sellel teemal pole peatunud.

Käesolev uurimistöö koosneb viiest osast. Esimeses osas käsitlen teoreetilist raamistikku ja annan ülevaate olulistest mõistetest, samuti kirjeldan Berry akultuuratsiooniteooriat ja inimese põhivajaduste teooriat. Teises osas esitan probleemiseade ja uurimiseesmärgi ning kirjeldan uurimisprobleemi. Kolmandas osas kirjeldan metoodikat - uurimismeetodit, andmekogumise- ja analüüsimeetodit. Empiirilisi andmeid kogusin kaheteistkümnelt intervjueeritavalt - Eestis vähemalt kümme kuud elanud erinevatest rahvustest immigrantidelt. Töös on kasutatud nii intervjuudeks kui analüüsiks kvalitatiivset meetodit. Empiiriliste andmete kodeerimisel kasutasin põhistatud teooriat. Neljandas osas analüüsin empiirilisi andmeid ja viiendas, arutelu osas vaatlen analüüsi tulemusi.

Olen väga tänulik oma juhendajale, Mare Ainsaarele, kes julgustas ja suunas mind töö valmimisel. Täna südamest kõiki intervjuudes osalenud isikuid.

1 TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1 MÕISTED

1.1.1 Kommunikatsioon

Kommunikatsiooni defineerimisel on kasutusel üldiselt kahte tüüpi käsitlused.

Esimene, semiootiline käsitlus, näeb *kommunikatsiooni* kui tähenduste vahetamist ja nende üle arutamist, kus sõnumid (tekst, selle märgid ja koodid), inimesed (kultuurilise ja sotsiaalse kogemuse poolt mõjutatud) ja reaalsus, (millele sõnum viitab) suhestuvad omavahel nii, et tekiks tähendus või arusaamine (Fiske, 1991: 39-40).

Teine, käsitleb *kommunikatsiooni* kui protsessi (Fiske, 2001; Berlo, 1960, Devito, 1986, Cronen, Pearce & Harris, 1982, Rogers & Kincaid, 1981, viidatud Heath & Bryant, 2000 kaudu; Fiske, 1991; Tubbs & Moss 1991; Schramm, 1973). *Kommunikatsioon* on protsess, läbi mille A saadab sõnumi B-le, kellele see avaldab mingit mõju. Antud lähenemises on eesmärk identifitseerida faasid, mida kommunikatsioon läbib. Igat faasi ja selle rolli kogu kommunikatsiooni protsessis identifitseeritakse ja uuritakse põhjalikult. (Fiske, 2001: 50) Lasswelli (1948, viidatud Fiske, 2001:50 kaudu) mudel püstitab küsimuse: “Kes ütleb mida, läbi millise kanali kellele mis mõjuga?”

Shannon ja Weaver (1949, viidatud Rogers, 1997 kaudu) panid aluse süstemaatilisele lähenemisele kommunikatsiooni uurimisel ja pakkusid välja kommunikatsioonimudeli, mida nii Gerbner (1956, Fiske, 2001: 51-52) kui Berlo (1960, viidatud, Heath & Bryant, 2000: 61 kaudu) edasi arendasid. Antud mudelis (S-M-C-R), S on kommunikatsiooni allikas (*the communication source, the encoder*), M on sõnum (*the message*), C on kanal (*the channel*) ja R on vastuvõtja (*the receiver, the decoder*) (Berlo 1960, viidatud, Heath & Bryant, 2000: 61 kaudu). Nimetatud mudelile on ette heidetud, et seal lähtutakse üksnes sõnumi saatja perspektiivist ja käsitletakse vastuvõtjat kui passiivset sõnumite sihtmärki (Heath & Bryant, 2000).

Kommunikatsiooni kui protsessi defineerisid ja arendasid edasi veel mitmed mõtlejad. Gerbner (1967: 430, viidatud Heath & Bryant, 2000: 47 kaudu) defineeris seda kui interaktsioon läbi sõnumite. Rogers ja Kincaid (1981, viidatud Heath & Bryant, 2000: 46 kaudu) arendasid mõistet edasi, lisades, et, läbi *kommunikatsiooni* osalejad loovad ja jagavad informatsiooni üksteisega, eesmärgil jõuda ühise arusaamani. Cronen, Pearce ja Harris (1982: 85-86, viidatud Heath & Bryant, 2000: 46 kaudu) nägid *kommunikatsiooni* „protsessina läbi

mille inimesed loovad, säilitavad ja muudavad sotsiaalset korda, suhteid ja identiteete“. Pearce ja Cronen (1980: 7, viidatud Heath & Bryant, 2000: 47 kaudu) lisasid, et „läbi *kommunikatsiooni* inimesed loovad ja haldavad kollektiivselt sotsiaalset reaalsust“. Rogers ja Kincaid (1981, viidatud Heath & Bryant, 2000: 46-47 kaudu) ning Pearce ja Cronen (1980, viidatud Heath & Bryant, 2000: 46-47 kaudu) leidsid, et inimesed suhtlevad, sest nad peavad koordineerima ja jagama teatud ühiseid asju nii hästi, et saaksid koos elada teatud sotsiaalse korra alusel. Devito (1986: 61, viidatud Heath & Bryant, 2000: 46 kaudu) leidis, et tegu on „sõnumi edastamise akti või protsessiga saatjalt vastuvõtjale, läbi kanali ja koos müra sekkumisega“.

Vaadeldes *kommunikatsiooni* kui protsessi, ilmneb, et igat uut suhtlust mõjutab (soodustab või takistab) see, kuidas on varem suheldud. *Kommunikatsioonil* on ajalugu ja sellest jäävad järgi interaktsiooni mustrid, mõtted, tähendused ja tunded. (Heath & Bryant, 2000: 52) *Kommunikatsioon* on midagi, mida inimesed teevad, see ei eksisteeri iseseisvalt (Schramm, 1970: 6). *Kommunikatsioon* on seega vahend, mis teeb ühiskonnad võimalikuks (Schramm, 1973). Ühiskond on igas suuruses, keerukuses ja tasemel organisatsiooniliste ühenduste, alates armastajate paarist või perekonnast kuni suuremate üksuste, nagu rahvusriigini välja, kas osaliselt või täielikult mõistmiste võrgustik (Sapir, 2008: 494).

Inimeste *kommunikatsioon* on nii individuaalne käitumine kui ka sotsiaalne suhe (Schramm, 1973: 31). Seda silmas pidades on Schramm (1973: 31-34) välja toonud neli *kommunikatsiooni* sotsiaalset funktsiooni:

- *Kommunikatsiooni* esmane sotsiaalne funktsioon on olla sotsiaalne radar. Selle väljapoole suunatud eesmärk on otsida informatsiooni või informeerida teisi. Sisepoole suunatud eesmärk on saada informatsiooni.
- *Kommunikatsiooni* järgmine sotsiaalne funktsioon on manipuleerimine ja otsustusprotsessi juhtimine. Väljapoole suunatud eesmärk on veenda, nõuda. Sisemine aga tõlgendada, otsustada.
- Juhendamise ja õpetamise funktsiooni puhul teadmiste otsimine või õpetamine on väljapoole suunatud, õppimine aga sisepoole suunatud eesmärk.
- *Kommunikatsiooni* meelelahutuse funktsiooni puhul lõbustamine on väljapoole ja nautimine sisepoole suunatud eesmärk.

Need *kommunikatsiooni* sotsiaalsed funktsioonid võivad reaalses elu kattuda üksteisega ja muutuda selle tulemusel efektiivsemaks (Schramm, 1973: 34). Jälgin neid *kommunikatsiooni* funktsioone Eestis elavate immigrantide puhul uurimuse analüüsi osas.

1.1.2 Kommunikatsioonikanal

Kommunikatsioonikanaleid saab defineerida kolmel erineval viisil. Esiteks on *kommunikatsioonikanal* vahend, läbi mille sõnum saadetakse allikast või, mille saab vastuvõtja. Kanalite all peetakse sageli silmas erinevaid tehnoloogiaid nagu trükikiri, raadio, televisioon, film, faks, internet. Defineerides kanalit kui tehnoloogiat, nähakse kommunikatsiooniprotsessi sellisena, kus tuleb valida kanalid vastavalt, millist sõnumit soovitakse edastada. (Heath & Bryant, 2000: 79)

Teiseks, võib *kommunikatsioonikanalit* defineerida kui inimese retseptorit nagu kuulmine, puudutamine, maitse, lõhn, temperatuur, aeg, pilk, liigutus (*ibid.*). Berlo (1960 viidatud Heath & Bryant, 2000: 80 kaudu) leidis, et iga viis, kuidas inimesed kogevad reaalsust ja suhtlevad teineteisega on *kommunikatsioonikanal*. Inimesed suhtlevad kuulates, vaadates, rääkides, nuusutades, maitstes ja puudutades. Interpersonaalse kommunikatsiooni ajal mitmed kanalid opereerivad samaaegselt. (Heath & Bryant, 2000: 80)

Kolmandaks, võib *kommunikatsioonikanalit* käsitleda ka kui allikat. *Kommunikatsioonikanalit* ongi sageli raske eristada allikast. Näiteks ajalehe lugemisel peavad inimesed sageli ajalehte ennast allikaks, mitte reporterit. Seega on ajaleht justkui allikas ja kanal üheaegselt. Organisatsiooni- ja meedia kommunikatsioonis, kanalid on vahendid läbi mille eksperdid uurivad, kuidas inimesed saadavad ja saavad informatsiooni ning mõjutavad, isegi kui nad ei ole läheduses. Kommunikatsiooni võrgustike ja infovoo mõistmiseks saab kanalid jagada formaalseteks ja mitteformaalseteks. (*ibid.*)

Schramm (1973: 106) kasutas nii *kommunikatsioonikanali* (*channel*) kui *kommunikatsiooniraja* (*pathway*) mõistet paralleelselt ja segamini: “*Kui ma palun ühte tüdrukut endale naiseks, ma vajan selleks vastust temalt ja eelistatav kommunikatsioonirada oleks näost-näkku suhtlus võimalikult soodsates tingimustes. Kui ma olen haige, ma vajan kommunikatsioonikanalit, mis toob mulle informatsiooni arsti käest. /.../*” Erialases eestikeelses kirjanduses on kasutusel *kommunikatsioonikanali* mõiste, mis ei aita hästi eristada kanalit kui meelt (nägemine, kuulmine), kanalit kui tehnoloogilist vahendit (arvuti, telefon), mille kaudu informatsioon liigub ja kanalit kui olukorda, keskkonda, inimest või

vahendit (elukaaslane, tänav, *facebook*), mis toimib nii kanali kui allikana. Kuna aga eesti keeles *kommunikatsiooniraja* mõistet kasutusel pole, siis kasutan käesolevas töös *kommunikatsioonikanali* mõistet.

Kommunikatsioonikanalite kättesaadavus sõltub sellest, kus üles kasvatakse, mida saadakse endale võimaldada, millised piirangud on pandud peale oma kultuuri poolt (Schramm 1973: 106). Käesoleva uurimuse tarvis lisan siia juurde ka piirangud vastuvõtvast riigis ja endast tulenevad piirangud, mida immigrandid tajuvad kommunikatsioonikanalite kättesaadavuse osas uues riigis.

Inimene valib kommunikatsioonikanali nii meediumi kui sõnumi baasil. Ta valib sellise kommunikatsioonikanali, mis vastab kõige adekvaatsemalt vajadusele ja mis toimiks kõige mugavamalt ja kiiremini. Seega mõned kommunikatsioonikanalid on rohkem kasutusel kui teised nii vajaduse, mugavuse, harjumuse kui ka juhuse tõttu. (*ibid.*: 105) Kommunikatsioonikanali valikul, loodetud tasu on eeskätt seotud probleemi sisuga ja sellega, kui tõenäoline on rahuldada antud hetkel aktuaalsed vajadused. Vajaminev pingutus on aga kõige enam seotud kanalite kasutamise kättesaadavuse ja lihtsusega. Loodetava tasu ja nõutud pingutuse pinnalt arenevad välja harjumused. (*ibid.*: 107) Näiteks immigrant võib leida kommunikatsioonikanali, mille kaudu ta saab töö ning see motiveerib teda sama kanalit kasutama ka muude vajaduste rahuldamiseks, näiteks elukoha leidmiseks.

Käesolevas töös uurin immigrantide kommunikatsioonikanaleid läbi immigratsiooni, lõimumise ja kommunikatsiooni vahelise seose. Immigratsiooniga kaasneb kohanemine, täpsemalt lõimumine. Kommunikatsioonikanalid, mida immigrant uude keskkonda saabudes looma hakkab, mõjutavad seda, kui hästi tema lõimumine uues ühiskonnas toimub.

1.1.3 Immigrant

Immigratsioon ehk sissränne on tegevus, mille käigus isik asub alaliselt elama uude asutuseüksusesse perioodiks, mis on või eeldatavalt on, vähemalt 12 kuud, olles eelnevalt alaliselt elanud teises asutuseüksuses. (Ränne, 2009)

Immigrantrahvastiku moodustavad need, antud juhul Eestis elavad, inimesed, kelle vanemad on sündinud välisriigis. Immigrantrahvastikku on võimalik jagada *esimese ja teise põlvkonna immigrantideks*. *Esimese põlvkonna immigrandid* on need, kelle vanemad on sündinud välismaal. *Teise põlvkonna immigrandid* on need, kes ise on sündinud Eestis, aga kelle vanemad on sündinud välismaal. (Krusell, 2010: 4)

Immigrandi mõistet täpsustakse vajadusel *uusimmigrandi* terminiga. *Uusimmigrantideks* peetakse üldiselt sisserändajaid, kes on saabunud viimase kolme kuni viie aasta jooksul. Eestis loetakse *uusimmigrantideks* sisserännanuid, sh välismaalt saabunud võõrtöölisi ja nende perekonnaliikmeid, asüülitaotlejaid või pagulasi, kes on Eestisse saabunud pärast iseseisvuse taastamist alates 1991. aastast. (Rannut, 2010: 6)

Käesolevas töös keskendun üksnes *esimese põlvkonna immigrantidele* ehk neile, kellel nii vanemad kui nad ise, on sündinud välisriigis. Antud uurimuses ei osutunud vajalikuks *uusimmigrandi* mõiste kasutamine. Lisaks on varasemast uurimistööst (Lust, 2011) selgunud, et *uusimmigrandiks* nimetamine võib nendele inimestele endile kohatu, liigselt eristava ja negatiivse alatooniga tunduda.

1.2 INIMESE PÕHIVAJADUSED JA KOMMUNIKATSIOON

Kommunikatsioon rahuldab suurema osa meie vajadustest (Adler, 1977; Adler & Rodman, 1991). Käesolevas töös kasutan vajaduste teooriaid immigrantide kommunikatsioonikanalite uurimiseks, et mõista paremini, miks loovad immigrandid teatud kommunikatsioonikanaleid ja teisi mitte, ning mis soodustavad ja raskendavad nende loomist. Kui immigrant saabub uude keskkonda on alguses enamik tema vajadusi rahuldamata. Ta peab hakkama leidma võimalusi, kuidas leida näiteks elukoht, töökoht või mõni muu sissetulekuallikas, sõbrad, elukaaslane, kuidas leida kõike vajalikku informatsiooni, et hästi hakkama saada ja mõista uut keskkonda. Kõik need eelnimetatud komponendid peegeldavad inimvajadusi, mille rahuldamiseks immigrandid loovad erinevaid kommunikatsioonikanaleid. Leian, et inimese vajaduste teooriatele toetudes on mul võimalik süsteemselt läheneda immigrantide

kommunikatsioonikanalite loomist soodustavatele ja raskendavatele asjaoludele. Inimvajaduste teooria aitab mõista, miks immigrant loob teatud kommunikatsioonikanali ja kuidas erinevatel immigrantidel kommunikatsioonikanalid erinevad samade vajaduste rahuldamisel.

Inimvajaduste kirjeldamisel on lähtunud Abraham Maslow (2007) inimese motiveerituse teooriast, täpsemalt põhivajaduste hierarhiast, William Schutz (1966) interpersonaalsete vajaduste teooriast ning David McClellandi (1987) õpitud vajaduste teooriast. Antud kolm autorit on käsitlenud vajadusi erinevate nurkade alt, kuid sellegi poolest on neil märgatav ühisosa. Põhirõhk on asetatud Maslow teooriale, Schutzi ja McClellandi käsitlusi kasutan Maslow teooria täiustamiseks ja inimvajadustest terviklikuma pildi loomiseks.

Maslow (2007: 80) järgi on inimese vajadused üksteisele hierarhiliselt allutatud ja iga inimese püüdluste tipuks on eneseteostus. Inimese põhivajadused on paigutatud suhtelise mõjuvõimsuse hierarhiasse. Rahuldamise mõiste on motivatsiooniteoorias sama tähtis kui puudustkannatamise mõiste, sest rahuldamine vabastab organismi suhteliselt füsioloogilisema vajaduse domineerimisest, lubades sellega tekkida teistel sotsiaalsematel eesmärkidel. Maslow vajaduste hierarhia piirid kattuvad, need ei ole jäigalt paika pandud ega püüagi olla üksteist välistavad. (*ibid.*: 80)

McClellandi (1987) õpitud vajaduste teooria seletab inimese teiseste, elu jooksul õpitud vajadustest kantud motivatsiooni. Ta toob välja saavutusvajaduse, ühtekuuluvusvajaduse ja võimuvajaduse. Kõiki neid kolme on võimalik elu jooksul juurde õppida.

Schutz (1966) käsitleb interpersonaalseid vajadusi, tuues välja kaasatuse, kiindumuse ja kontrolli vajaduse. Interpersonaalsed vajadused saavad olla rahuldatud vaid läbi rahuldustpakkuvate suhete teistega. Interpersonaalsed käitumised võivad olla: a) väljendatud käitumine - mida inimene eelistab teha ning kui väga see inimene soovib alata mingit tegevust. b) tahetud käitumine - kui palju inimene tahab, et teised algataksid tegevusi ning kui palju see inimene tahab olla ise vastuvõtja/saaja. Interpersonaalsete vajaduste teooria järgi kaasamise väljendamine on huvi, teistelt kaasatuse ootamine on aktsepteerimine. Kontrolli väljendamine on juhtimine ja tahe kontrollitud olla on juhitud olemine. Väljendatud kiindumus on meeldimise välja näitamine ja tahetud kiindumus on lähedus.

Füsioloogilised vajadused

Kõik füsioloogilised vajadused ja nendega kaasnev täideviiv käitumine toimivad kanalina ka igasuguste teiste vajaduste jaoks. Näiteks enda arvates näljane inimene võib otsida rohkem lohutust või sõltuvust kui vitamiine ja valke. Vastupidi on võimalik ka nälja vajadust osaliselt rahuldada teiste tegevustega nagu näiteks vee joomise või sigareti suitsetamisega. (Maslow, 2007: 77-78) Füsioloogilised vajadused on kõigist vajadustest kõige mõjuvõimsamad. See tähendab, et inimese, kes tunneb kõigest eluks vajalikust äärmist puudust, peamine motivatsioon on tõenäoliselt füsioloogilised vajadused, mitte mingid muud. Inimene, kel on puudus toidust, turvalisusest, armastusest ja austusest tunneb tõenäoliselt kõige tugevamat nälga toidu, kui millegi muu järele. (*ibid.*: 78)

Turvalisuse vajadus

Kui füsioloogilised vajadused on suhteliselt hästi rahuldatud, tekib uus kogum vajadusi, mida võime laiemalt liigitada turvalisuse vajadusteks: turvatunne; stabiilsus; sõltuvus; kaitstus; vabadus hirmust, ärevusest ja kaosest; struktuuri, korra, õiguse ja piiride vajadus; kaitsja tugevus jne. Samamoodi nagu füsioloogiliste vajaduste puhul, võivad turvalisuse vajadused domineerida terve organismi üle, rakendades oma teenistusse kõik organismi võimed. Nii võib tervet organismi kirjeldada kui turvalisust otsivat mehhanismi. Teisi, laiemaid maailmas turvalisuse ja stabiilsuse otsimise aspekte on näha väga tavalises kombes eelistada tuttavaid asju tundmatuile või tuntut tundmatule. Mingi religiooni või maailmavaate omamine, mis korraldab universumi ja selles olevad inimesed rahuldavalt ühtsesse, tähenduslikku tervikusse, on samuti osaliselt motiveeritud turvalisuse vajadustest. Turvalisuse vajadust nähakse ka kui organismi vahendite aktiivset ja domineerivat käivitajat ainult tõeliselt erakorralistel juhtudel nagu näiteks sõja, haiguse, looduskatastroofide, kuritegevuslainete, ühiskondliku korralageduse, neuroosi, ajukahjustuse, võimu lagunemise või krooniliselt halbade olukordade puhul. (*ibid.*: 80-82)

Armastuse ja kuuluvuse vajadus

Kui nii füsioloogilised kui ka turvalisuse vajadused on enam-vähem rahuldatud, tekivad armastuse, kiindumuse ja kuuluvuse vajadused. Armastuse vajadused hõlmavad kiindumuse pakkumist ja saamist. Kui need on rahuldamatud, tunneb inimene teravalt sõprade, kaaslase või laste puudumist. Inimene januneb inimsuhete järele, koha järele grupis või perekonnas ning püüdleb väga pingsalt selle eesmärgi saavutamise poole. Esiplaanil võivad olla üksilduse, väljatõugatus, hüljatuse, ebasõbralikkuse ja juurtetuse valud. Kuuluvuse vajadus kerkib esile

liiga sageli kolimise; orientatsioonikaotuse; industrialiseerumise poolt pealesunnitud üldise liigse liikuvuse; juurteta olemise või oma juurte, päritolu või grupi põlgamise; oma kodust ja perekonnast, sõpradest ja naabritest eemaletõmmatuse; pigem lühemat aega peatuvaks või uustulnukaks kui kohalikuks olemise hävitav mõju lastele. (*ibid.*: 83-84)

McClellandi ühtekuuluvusvajadus kattub Maslow armastuse ja kuuluvuse vajaduse ning Schutzi kuuluvuse vajadusega. Ühtekuuluvusvajadus McClellandi (1987) järgi on soov kuuluda kollektiivi ja olla selle tunnustatud liige. Kõrge ühtekuuluvusvajadusega inimesed on edukad teistega suhtlemisel ning koordineerimisel, samas kalduvad nad vältima raskeid ebameeldivaid otsuseid.

Schutzi (1966: 158-165) interpersonaalsete vajaduste teooria järgi kiindumuse vajaduse puhul arendatakse siirad suhted, mis on soojad, lähedased ja avatud. Iseloomulik on teistesse uskumine ja nende toetamine. Teistele väljendamisel algatatakse kiindumuse näitamist, valitakse teatud inimesed, kellega lähedane olla. Teistele soovitakse, et nad oleksid lähedased ja isiklikud. Schutzi (1966) kaasatuse vajadus haakub Maslow põhivajadustest ka kõige paremini armastuse ja kuuluvuse vajadusega. Schutzi (1966: 58) kaasatuse vajaduse puhul on oluline uute suhete loomine, kuulumine, osalemine, nähtav olemine ning välja astumine teiste tunnustamiseks. Väljendatud kaasatuse käitumine on kaasamise algatamine teiste poole pöördumisega, teistega ühinemisega. Tahetud käitumise puhul oodatakse, et teised kutsuksid.

Eneseaustuse vajadus

Enesehinnangu vajadust võib jagada kahte teineteist täiendavasse rühma. Esiteks, iha tugevuse, saavutuse, adekvaatsuse, meisterlikkuse, pädevuse, kindluse maailma ees, sõltumatuse ja vabaduse järele. Teiseks, iha maine või prestiiži, staatuse, au, kuulsuse, domineerimise, tunnustuse, tähelepanu, tähtsuse, väarikuse või hinnatuse järele. Eneseaustuse vajaduse rahuldamine toob kaasa enesekindluse, väarikuse, tugevuse, võimekuse, adekvaatsuse ja maailmas kasuliku ja vajaliku olemise tunded. Nende vajaduste pärssimine tekitab alaväärsuse, nõrkuse ja abituse tundeid. Need tunded põhjustavad omakorda kas elementaarse vastupanu või siis korduvaid või neurootilisi dententse. (Maslow, 2007: 85-86)

Maslow (2007) enesehinnangu ja -austuse vajaduse juurde toon kõrvutamiseks Schutzi (1966: 22-23) kontrolli vajaduse, mida iseloomustavad mõjutamine, juhtimine, mässamine, välja

paistmine, teiste poolt kompetentsena nähtud. Samas ka teisi jõustamine, toetamine, iseseisvalt töötamine, domineerimine või vastutusest loobumine. Teistele väljendamise puhul on iseloomulik võimu ja kontrolli kinnitamine, soovimine, kuidas asjad võiksid tehtud olla. Teistelt tahtmise puhul tahetakse, et teised võtaksid kontrolli üle ning lastakse teistel enda eest otsustada.

McClelland (1987) toob eraldi välja võimuvajaduse, mis Maslow motivatsioonihierarhias jaguneks eneseteostuse ja enesehinnangu vajaduste vahele ära. Võimuvajadust käsitleb ta kui soovi kontrollida oma keskkonda, kaasa arvatud teisi inimesi. Kõrge võimuvajadus seostub võimega oma ideid maksma panna ning see on omane liidritele nii poliitikas kui majanduses.

Eneseteostuse vajadus

Eneseteostuse vajaduse all peab Maslow silmas oma potentsiaali teoks tegemise iha. Seda võib ka sõnastada kui iha saada järjest enam selleks, kes ta isikupäraselt on, saada kõigeks, milleks ta on võimeline saama. (Maslow, 2007: 87) Ta leiab, et kui inimene saab oma eneseteostuse vajadust rahuldada täielikult, ei tähenda see seda, et siis kõik vajadused ära kaoks. Vastupidi, motivatsiooniteooria järgi kurtmised ei lõppe kunagi. Saab vaid eeldada, et madalama taseme kurtmised arenevad kõrgema taseme kurtmisteks. (Maslow, 1997: 233) Eneseteostus nõuab ka abstraktsust - sümbolite süsteemi, keelt, sõnu, maailmavaadet (Maslow, 2007: 87).

McClellandi saavutusvajadus kattub Maslow eneseteostuse vajadusega. Saavutusvajadus on inimeste soov lahendada mittetriviaalseid, pingutust nõudvaid, ülesandeid. Kõrge saavutusvajadusega inimestele on ülesande täitmise eest saadav tasu vähem oluline motivaator kui probleemi lahendamine ise. Kõrge saavutusvajadus seostub ettevõtlikkusega. (McClelland 1987: 224-227)

Motivatsiooni osas määrab iga käitumist mitte ainult üks, vaid mitu või kõik põhivajadused samaaegselt. Indiviidi üksikut tegu - antud juhul kommunikatsiooni kanali loomist - võib analüüsida nii, et näha selles füsioloogiliste, turvalisuse, armastuse, austuse ja eneseteostuse vajaduste väljendumist. (Maslow, 2007: 97)

Maslow teooria kriitika

Maslow inimese põhivajaduste teooriat on kritiseeritud mitmel põhjusel. Esiteks, on toodud välja, et ta ei põhine oma uurimuses piisavalt empiirilistel andmetel ega tõesta oma väiteid nende andmetega (Reid-Cunningham, 2008). Teiseks, Maslow toob välja rahuldatus kui väga olulise motivaatori inimkäitumise juures, kuid mitmed hilisemad uurimused ei ole tõestanud seda, et rahuldatus on otsene käitumise motiveerija (Halland Nougaim, 1968; Lawler and Suttle, 1972; Trexler and Schuh, 1964; Wofford, 1971, viidatud Reid-Cunningham, 2008 kaudu). Kolmandaks, heidetakse ette ka seda, et Maslow mudel ei arvesta kultuuri rolli ja kultuurilise relatiivsusega, mis mõjutavad oluliselt vajadusi ja motivatsiooni nende rahuldamiseks. Neljandaks võib välja tuua selle, et Maslow teooriat on raske tõestada, sest mitmed vajaduste kategooriad on ebapiisavalt defineeritud ning kattuvad omavahel, nagu näiteks armastuse ja austuse vajadused või füsioloogilised ja turvalisuse vajadused. (Reid-Cunningham, 2008) Antud kriitikaga arvestan ka töö analüüsi osas, kuid käesolev töö ei keskendu immigrantide vajaduste uurimisele, vaid kasutab vajaduste teooriat immigrantide kommunikatsioonikanalite loomise uurimiseks ja paremaks mõistmiseks.

1.3 SISSERÄNDEGA KAASNEVAD PROTSESSID

1.3.1 Immigrantide kohanemine ja kommunikatsioon

Käesolevas töös on sisserändega kaasnevate protsesside all silmas peetud immigrantide kohanemist, täpsemalt lõimumise protsesse, mis Berry (1997) akulturatsiooniteooria järgi jagunevad omakorda neljaks strateegiaks: assimilatsiooniks, separatsiooniks, marginalisatsiooniks ja integratsiooniks. Immigrantide kohanemine omakorda sisaldab uute kohalike kommunikatsioonikanalite loomise protsessi. Seega lõimumine oleneb suurel määral kommunikatsioonist ja täpsemalt kommunikatsioonikanalitest, mis immigrantid uues kohas loovad. Lõimumist võib Kõutsi (2004) järgi käsitleda kahedimensioonilisena - vertikaalse ja horisontaalsena. Integratsioon vertikaalsel teljel on suhted (usaldamine) indiviidi ja valitseva

sotsiaalse süsteemi vahel. Integratsioon vertikaalsel teljel väljendub hoiakutes ja osaluses, kas ollakse ühendustes liikmed, kas käiakse valimas, võetakse osa demonstratsioonidest.

Immigrandid on uues keskkonnas olukorras, kus nad peavad uusi väärtussüsteeme omaks võtma. See võib kaasa tuua märkimisväärsed (akulturatiivset) stressi, sealhulgas tunnet, et kaotatakse kontroll, abituse tunnet, enesekindluse vähenemist (Torbiron, 1982 viidatud Kim, 2012 kaudu). Samuti tuntakse rollikonflikti (Naditch & Morissey, 1976 viidatud Kim, 2012 kaudu), tajutakse sagedaseid verbaalseid ja mitteverbaalseid kommunikatsioonibarjääre (Dyal & Dyal, 1981 viidatud Kim, 2012 kaudu) ja püütakse hakkama saada emotsionaalsete raskustega vastavalt isiksusetüübile (Padilla, Wagatsuma & Lindholm, 1985 viidatud Kim, 2012 kaudu).

Kuna informatsiooni otsimine, leidmine ja kasutamine on immigrandi edukaks kohanemiseks oluline eeldus, siis selgitan informatsiooni tähendust. Informatsioon on kommunikatsiooni sisu (Schramm, 1973). Informatsiooni otsimine on protsess, kus inimesed aktiivselt küsivad tagasisidet läbi erinevate strateegiate, et mõista, organiseerida, ennetada ja kontrollida oma keskkonda. Informatsiooni otsimisega saab vähendada teatud rollide ebaselgust oma elus ja parandada probleemide lahendamise oskust. (Baldwin & Hunt, 2002; Meyers & Knox, 2001 viidatud Mason & Lamain, 2007 kaudu) Tulemusena, informatsioon teeb otsuse langetamise kergemaks. Kogu saadud informatsioon vähendab olukorra ebakindlust ja -määrasust (Shannon ja Wiener, viidatud Schramm, 1973 kaudu). Bergeri ja Calabrese (1975 viidatud Heath & Bryant, 2000 kaudu) ebakindluse vähendamise teooria järgi, ebakindlus on inimese jaoks ebameeldiv, seega motiveeriv – inimesed kommunikeeruvad selleks, et seda vähendada.

Kommunikatsiooni mõiste juures eelpool kirjeldasin kommunikatsiooni sotsiaalseid funktsioone Schrammi (1973) järgi. Immigrantide esmaste kommunikatsioonikanalite loomist ja läbi selle lõimumisprotsessis olemist, kirjeldab hästi Schrammi (1973: 32-33) üks kommunikatsiooni sotsiaalsetest funktsioonidest ehk „radar“ käitumise idee. Ta võrdleb inimsuhteid laevadega, mis udus üksteisest mööduvad. Ta toob välja, et inimesed kasutavad kommunikatsiooni individuaalse radarina, et skaneerida ümbrust, uurida järgi seda, mis on uus, otsida kindlustunnet ja juhiseid enda suhtest ühiskonda. Samal ajal kasutatakse radarit ka selleks, et need inimesed, kes ilmuvad meie radari ekraanile, kinnitaksid meie identiteeti ja kuulumist vastavasse kultuurigruppi. Siin ei pea ta silmas kõige lähedasemaid ja intiimsemaid

suhteid, vaid selliseid kontakte, mis moodustavad suure osa nendest kontaktidest, mis meil elus tekivad.

Nagu eelnevalt välja toodud, kogeb immigrant uues, veel ebakindlas ja –määrases keskkonnas rohkelt erinevaid pingeid. Kommunikatsioon, sealhulgas informatsiooni otsimine ning leidmine, läbi selle turvalisuse ja ka teiste vajaduste rahuldamine, aitavad kohanemisega seotud stressi leevendada. Olukorras, kus ei suudeta luua või leida vajalikke kommunikatsioonikanaleid, on põhivajaduste rahuldamine pärsitud ja selle tulemusel omakorda lõimumine raskendatud.

1.3.2 Akulturatsioon ja lõimumine

Peale immigrandi uude keskkonda asumist, leiavad aset protsessid, mis hõlmavad kohanemist, arusaamist ja hakkamasaamist, mida võib käsitleda lõimumisena. Üks võimalus on immigrantide lõimumist käsitleda Berry (1997) akulturatsiooni teooriast lähtuvalt.

Akulturatsiooni protsess seisneb olulisel määral vastuvõtva kultuuri ja inimeste käitumise tõlgendamises kui ka enda uuesti identifitseerimises uues keskkonnas, uute mõjutuste taustal. (Berry, 2006) Akulturatsioon kätkeb endas neid nähtuseid, mis ilmnevad siis, kui erinevate kultuuridega gruppide vahel tekib pidev lähikontakt koos sellele järgnevate muutustega ühe või mõlema grupi esialgsetes kultuurimustrites (Redfield, Linton ja Herskovits viidatud Berry, 1997: 7 kaudu). Akulturatsioonil võivad olla erinevad tulemused vastavalt indiviidi, päritolu ühiskonna ning vastuvõtva ühiskonna eripäradele. (Berry, 1997) Indiviidi tasandil hõlmab akulturatsioon muutuseid inimese käitumismustrites (Berry, 2006: 543).

Berry (1997) toob välja neli akulturatsiooni strateegiat, vastavalt sellele, kas jälgitakse domineeriva või mitte domineeriva grupi vaateid. Mittedomineeriva kultuuri esindaja poolt vaadeldes, erinevad strateegiad selles osas, kui palju inimene püüab säilitada oma etnilist identiteeti ning kui palju ta püüab osa võtta vastuvõtvast kultuurist ehk omaks võtta rahvuslikku identiteeti (Berry, 1997). Need strateegiad on assimilatsioon, separatsioon, marginalisatsioon ja integratsioon. Antud strateegiad ei sõltu vaid immigrantidest, vaid väga

palju mõjutab ka vastuvõtva kultuuri liikmete suhtumine, seal rakendatavad poliitikad ja olemasolevad ressursid (Berry, 1997). Järgnevalt kirjeldan lühidalt neid strateegiaid.

1 Assimilatsioon on akulturatsioonivorm, mille puhul inividid ei soovi säilitada enda kultuurilist identiteeti. Antud juhul on eesmärgiks põhirahvusega kokku sulamine. Kui immigrant valib ise assimilatsiooni, siis võib seda nimetada „sulatusahju“ (*Melting Pot*) strateegiaks. Kui assimilatsioon on enamusgrupi poolt peale surutud, on tegu „survekatla“ (*Pressure Cooker*) strateegiaga. (Berry, 1997). Assimilatsiooni puhul immigrant õpib/räägib eesti keelt ja on seni leidnud oma sõbrad või/ja elukaaslase eestaste näol. Ta ei kuulu või tal ei ole oma rahvuskaaslaste gruppi Eestis. Tal võivad ka mõned välismaalastest sõbrad, tuttavad siin olla, kuid neid on vähem kui eestlasi.

2 Separatsioon esineb siis kui immigrantile on eelkõige oluline enda originaalkultuur ja ta väldib suhteid teiste kultuuridega. Sageli ei soovita ära õppida põhirahvuse keelt ja kombeid. Kui selline eraldatus on peale surutud domineeriva ühiskonna poolt, siis on tegu segregatsiooni olukorraga (Berry, 1997). Siin immigrant on loonud kõik olulised kommunikatsioonikanalid oma rahvuskaaslaste grupis või teiste välismaalastega. Ta võib küll natuke vene või inglise keelt rääkida, kuid eesti keelt õppima ta pole hakanud ega pea seda väga oluliseks.

3 Marginalisatsiooni puhul puuduvad kas võimalused enda kultuuri säilitamiseks või huvi selle vastu. Samas ei ole immigrant erinevatel põhjustel (nt diskrimineerimine) huvitatud põhirahvusega suhtlemisest. Enamasti areneb selline strateegia sunnitud assimilatsiooni ja segregatsiooni koosmõjul. (Berry, 1997) Marginalisatsiooni puhul ei ole immigrant kontakte loonud teiste rahvuskaaslastega siin. Samas ei ole ta motiveeritud ka eestlaste-venelastega sõprust looma. Tal võib olla eestlasest abikaasa, kuid see ei tähenda, et ta sotsialiseeruks tema sõpradega. Tal on raskusi ametiasutustega suhtlemisel. Keeleoskus võib olla väga algeline.

4 Integratsioon ehk lõimumine on akulturatsioonivorm, kus inimene on huvitatud nii enda kultuurilise identiteedi säilitamisest kui ka domineeriva ühiskonna struktuurides osalemisest ja teiste gruppidega kontaktis olemisest. Berry toob välja, et integratsioon on vähemusgrupi poolt vabalt valitud strateegia, kuid see osutub võimalikuks sel juhul, kui domineeriv ühiskond on avatud, multikultuursusele orienteeritud, kultuurilist mitmekesisust

salliv, kaasav, ning kui kõikidel gruppidel on võimalik domineeriva ühiskonnaga samastuda ja ühtekuuluvust tunda (Berry, 1997). Väga oluline on mõlema grupi kohanemine ja üksteise erinevuste austamine. Integratsiooni puhul peavad mittedomineeriva grupi liikmed omandama laiemal ühiskonna põhilised väärtused, domineeriv ühiskond peab aga olema valmis kohandama rahvuslikke institutsioone vastavalt erinevate multikultuursete gruppide vajadustele. (Berry, 1997). Integratsiooni puhul immigrant on hakanud õppima kohalikku keelt, huvitub siinsest kultuurist, on loonud oma esmased kommunikatsioonikanalid suuremalt jaolt eestlastega, mis ei välista ka muude rahvuse ja enda kaaslastega suhtlemist.

Järgnevalt vaatlen immigrantide lõimumist konkreetsemalt Eesti kontekstis ja annan ülevaate olulisemast statistikast ja riiklikest arenguplaanidest selles vallas.

1.3.3 Immigrandid ja lõimumine Eestis

„Eesti Lõimumiskava 2008-2013“ kui ka „Lõimuv Eesti 2020“ määratlevad elanikkonna lõimumist kui pikaajalist protsessi, mille eesmärgiks on toetada iga püsielaniku ühtekuuluvustunnet Eesti ühiskonnaga ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Lõimumise tulemusena peaks igäüks ennast teostada saama ning tundma end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Lisaks peaks edukas lõimumine looma võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada rahvuskultuure. (Lõimuv Eesti 2020, 2012; Eesti Lõimumiskava 2008-2013, 2008)

Välisrändes on Eestis nii sisse- kui ka väljaränne viimastel aastatel kasvanud. (Eesti Statistika Aastaraamat, 2012) Statistikaameti andmeil oli sisserändajate arv 2008. aastal 1063 inimest, 2010. aastal 2810 inimest ja 2011. aastal 3058 inimest (Lõimuv Eesti 2020). Vanuseliselt jaotuselt rändavad meestest Eestisse enim 25–29-aastased, kuid naistest 20–24-aastased (Eesti Statistika Kvartalikirj, 2010). Praegu elab Eestis ligi 140 rahvuse esindajaid, mis moodustab 2011. aasta rahvaloenduse andmetel ca 31% elanikkonnast. Statistikaameti 2011. aasta andmetel moodustab immigrantrahvastik Eesti elanikkonnast 22,6%. Rahvastikuregistri andmetel 01.07.2012 seisuga ei ole Eesti kodakondsust 15,6%-l Eesti elanikkonnast. Kasvamas on selliste sisserändajate, sh pagulaste, tagasipöördujate, välistöölise arv, kes vajavad ühiskonnas kohanemiseks tuge. (Lõimuv Eesti 2020)

Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringust (2011) selgus, et võrreldes 2008. aasta küsitlusega on ebavõrdsuse tajus teiste rahvuste liikmete seas oluliselt langenud. See on iseenesest hea näitaja ja annab mõista, et immigrantidel õnnestub uusi kommunikatsioonikanaleid luua erinevate vajaduste rahuldamiseks paremini kui varasemalt.

Teisalt selgub monitooringust (*ibid.*), et rahvuste-vahelised kontaktid on kasvanud, kuid ebaühtlaselt. See tähendab, et teiste rahvuste seas on eestlastega suhtlevate inimeste ring laienenud, teiste rahvuste esindajatega suhtlevate eestlaste ring aga mitte. Monitooringu (*ibid.*) andmetel ei puutu ühe kuu jooksul teiste rahvusrühmade esindajatega praktiliselt üldse kokku 45% eestlastest ning 27% väidab, et tema lähemas tutvuskonnas pole üldse teisi rahvusi. Seega võib siin näha tendentsi, kus immigrant oleks valmis kommunikatsioonikanaleid looma eestlastega, kuid see osutub keeruliseks kui kohalikel endile ei ole selleks mingit vajadust või soovi.

„Lõimuv Eesti 2020“ järgi sisseränne toob endaga kaasa immigrantide olulisemaks muutumise edaspidi nii Eesti majandus- kui ka ühiskonna- ja kultuurielus. Eestis asuvate ettevõtete huvi välistööjõu palkamise vastu aina kasvab. Arvestades, et Eesti rahvastik vananeb ja väheneb, siis selleks et majanduse kasvu säilitada vajab Eesti tulevikus üha rohkem kvalifitseeritud tööjõudu. See eeldab olemasoleva inimvara optimaalset rakendamist. Lõimumisvaldkonna arengukava (2012) toob välja ka mõned olulised probleemid, mis sisserände kasvamisega ilmnedavad võivad. Nimelt, kui immigranttaustaga elanike lõimumine jääb tagasihoidlikuks, võib see olla ajendiks ebastabiilsuse tekkele ühiskonnas. Suurenev passiivsus, tõrjutuse tunne, kultuurilise ja keelelise identiteediga seotud ohutunne loob soodsa pinnase poliitilisteks manipulatsioonideks ja rahvustevahelise vaenu õhutamiseks riigis.

Eesti keele oskus on eduka lõimumise üks eeltingimusi, mis annab igapäevase võimaluse osaleda ühiskondlikus elus võrdsel alusel. Lõimumine võiks tagada selle, et igal Eesti püsielanikul on võimalus aktiivselt osaleda demokraatliku ühiskonna arendamises. Siin tuuakse välja, et eneseteostusvõimaluste olemasolu ning teadlikkus neist motiveerib elanikke lõimuma ja olema lojaalne oma riigile. Oluliseks peetakse võrdseid võimalusi, kus kõigile Eesti püsielanikele tagatud heaolu, haridus, sotsiaalne turvalisus, samuti ettevõtluse, loomingulise eneseväljenduse ja tervise edendamise võimalused. Tähtis on ka rahvusest tingitud eraldatuse vältimine. Eduka lõimumise tulemusel soovitakse, et väheneks rahvusest

või keelest põhjustatud kapseldumine, eraldumine ja kõrvalejäämine ühiskonnaelust nii olemasoleva rahvastiku kui ka uusimmigrantide puhul. (Eesti Lõimumiskava 2008-2013)

Immigrantide uute kohalike kommunikatsioonikanalite loomisele mõjuksid soodustavalt nii keeleõppe kui ka erinevate eneseteostuse võimaluste tagamine. Samuti võiks immigrantide kommunikatsioonikanalite loomist soodustada kohaliku kultuuri, ajaloo ja mõttelaadi tutvustamise kursused.

1.3.4 Senised uuringud immigrantide kommunikatsioonikanalite kohta

Immigrantide kommunikatsioonikanaliteid antud uurimistöös tähenduses Eestis uuritud pole.

Eelnevalt on uuritud pilootuuringu raames Eesti uusimmigrantide kohanemisenarratiive (Lust, 2011), kuid ka selles töös toodi välja, et edaspidi oleks vaja kaasata suuremat hulka intervjueeritavaid kui kaks ning uurida erinevate gruppide kogemusi vastavalt rahvusele, vanusele ja haridustasemele, et saada aimu, kas esineb mingeid erinevusi. Antud töö keskendub eelkõige siiski kohanemisenarratiividele, mitte kommunikatsioonikanalite loomisele.

Kommunikatsioonikanalite loomisega tihedalt seotud teema on immigrantide keeleküsimus – keelebarjäär, keele õppimine, hakkama saamine ilma riigikeeleta siinses ühiskonnas. Sel teemal on Triin Vihalemm teinud mitmeid uurimistöid. Ta on uurinud eesti keelepoliitikat ja integratsiooni järjepidevalt (Siiner ja Vihalemm, 2013; Vihalemm 2012a; 2012b; Siiner, Vihalemm jt., 2011). Ka antud töös on keel olulise teemana käsitletud kommunikatsioonikanalite loomist raskendavate ja soodustavate asjaolude analüüsis.

Immigrantide keele teematikat, keskendudes Eestis elavatele venelastele, on analüüsinud ka Ott Toomet (2011). Kommunikatsioonikanalite loomine on väga otseselt seotud immigrantide tööturul hakkamasaamisega. Siim Krusell on uurinud Eestis elavate välismaalaste tööturul hakkamasaamist (2009) kui ka Baltimaades elavate venelaste inglise keele eelistamist riigikeelele (2011).

Toon välja ka Anu Kõu magistristöös (2008), mis uurib eestlastest immigrantide suhtlusvõrgustikke Hollandis. Kuigi see ei käi Eestis elavate immigrantide kohta, on see

teemana väga lähedal käesolevale tööle. Lisaks eelmainitud töödele on analüüsitud immigrantide hakkamasaamist Eesti lõimumiskavale 2008-2013 järgnenud Integratsiooni monitooringus (2011).

Kõik väljatoodud tööd on suuremal või vähemal määral seotud käesoleva töö teemaga, kuid ei keskendu Eestis elavate immigrantide kommunikatsioonikanalite loomise uurimisele.

2 PROBLEEMISEADE JA UURIMUSE EESMÄRK

2.1 Probleemiseade

Immigrantide kommunikatsiooni Eestis on uuritud eelkõige keelepoliitika ja integratsiooni perspektiivist. On uuritud ka meedia kanaleid, mida immigrantrahvastik tarbib (Siiner ja Vihalemm 2013; Vihalemm 2012b; Siiner jt., 2011; Krusell, 2011). Kommunikatsioonikanalite loomist, läbi mille immigrandid saavad oma vajadusi rahuldada, ja millest sõltub ka nende lõimumine, Eestis uuritud ei ole.

Käesolevas töös uurin immigrantide kommunikatsioonikanaleid läbi immigratsiooni, lõimumise ja kommunikatsiooni vahelise seose. Kommunikatsioonikanalid, mida immigrant uude keskkonda saabudes looma hakkab, mõjutavad seda, kui hästi tema lõimumine toimub. Lõimumisprotsess toimub põhiliselt läbi immigrandi kommunikatsiooni (Siiner jt., 2011). Seega lõimumine oleneb suurel määral kommunikatsioonist ja täpsemalt kommunikatsioonikanalitest, mis immigrandid uues kohas loovad. Raskused kommunikatsioonikanalite loomisel toovad kaasa vähese lõimumise ja see omakorda põhjustab ühiskonnale tervikuna erinevaid probleeme, mis puudutab kogu ühiskonda laiemalt (Lõimuv Eesti 2020).

Lõimumise uuringud (Eesti Lõimumiskava 2008-2013; Lõimuv Eesti 2020) annavad teada, mis tulemusteni on immigrandid jõudnud uues keskkonnas elades – kui palju keelt omandanud, kuidas ja kui palju kohalikus elus osalenud, olnud kaasatud, kuidas integreerunud kohaliku rahvastikuga. Samas annab immigrantide kommunikatsioonikanalite loomise uurimine võimaluse, näha lähivaates tegusid ja valikuid, mille pinnalt erinevad kommunikatsioonikanalid luuakse ja mis mõjutavad kogu kohanemisprotsessi uues riigis.

2.2 Eesmärk ja uurimisülesanded

Magistritöö eesmärgiks on saada ülevaade esimese põlvkonna immigrantide uue asukohariigi kommunikatsioonikanalite kasutamist soodustavatest ja raskendavatest teguritest Eestis. Uude riiki asudes, hakkab immigrant vastavalt oma vajadustele uusi kohalikke kommunikatsioonikanaleid looma. Erinevad asjaolud – olukorrad, tingimused, juhused, riikliku poliitika elluviimised, kohalik kultuur, inimeste suhtumised, võimalused – kas muudavad kergemaks või raskemaks immigrantidel uute kommunikatsioonikanalite loomised.

Lähtuvalt magistritöö eesmärgist toon välja ka uurimisülesanded:

- Vaadelda immigrantide kommunikatsioonikäitumist Eestis - milliseid kanaleid luuakse ja kasutatakse erinevatel puhkudel.
- Analüüsida, millised asjaolud raskendavad ja millised soodustavad uute kommunikatsioonikanalite loomist ja kasutamist Eestis.
- Analüüsida erinevate kanalite funktsioone inimeste vajaduste rahuldamisel.

2.3 Uurimisküsimused

Milliseid kommunikatsioonikanaleid loovad immigrandid Eestis?

Mis soodustab immigrantide uute kommunikatsiooni kanalite loomist/ hoidmist?

Mis takistab kommunikatsioonikanalite loomist/hoidmist?

Mil määral on immigrantide vajadused uute kanalite osas täidetud

3 METOODIKA

3.1 Uurimismeetodi valik ja põhjendus

Uurimuse läbiviimiseks kasutan kvalitatiivset lähenemist. Andmete kodeerimisel kasutan põhistatud teooriat. Otsustasin põhistatud teooriat kasutada, sest immigrantide kommunikatsioonikanalite loomise näol on tegemist eelnevalt Eestis vähe käsitletud teemaga. Põhistatud teooria meetodit kirjeldasid esmakordselt 1967. aastal sotsioloogid Barney Glaser ja Anselm Strauss sümbolilise interaktsionismi mudeli edasiarendamise käigus. (Walker, 2006) Põhistatud teooria idee seisneb selles, et sotsiaalset nähtust vaadeldes ei kontrollita eelnevalt püstitatud teooria kehtimist, vaid süstemaatilise andmete kogumise ja analüüsiga luuakse teoreetiline mudel nähtuse selgitamiseks. Antud meetodi puhul toimub samaaegselt andmete kogumine, kategooriate loomine, kodeerimine ja nende analüüs. Kui informatsiooni on mõnes kategoorias vähe, siis on vajalik uute andmete kogumine, et saada täielik pilt uurijat huvitavast nähtusest. Põhistatud teooria sobib hästi nähtuste uurimiseks, mille kohta on vähe teoreetilist materjali. Seega „põhineb“ antud teooria kogutud andmetel ja tähelepanekutel. Põhiline andmekogumismeetod on süvaintervjuu, aga ka muud dokumendid ja materjalid. (Strauss & Corbin, 2008)

Põhistatud teooria meetodis tähendab teooria teatud ideede süsteemi, mis kontseptualiseerivad teatud kogemuse aspektid. Põhistatud teooria aluseks on pidevad tekstiosade võrdlused, mille tulemusena leitakse kategooriad. Andmeühikute pidevate võrdluste tulemusel ilmnevad kategooriate teoreetilised omadused ja kaasneb tõlgenduste tegemine. Koode võimalik luua igal analüüsi etapil. Memode kirjutamine on keskne põhistatud teooria meetodis. Memode tegemine tähendab teoreetiliste märkmete tegemist, algteksti kommenteerimist. (Strauss & Corbin, 1990 viidatud Masso, 2011 kaudu).

Esimeses etapis toimub avatud kodeerimine, et luua kategooriad. Sisuliselt eeldab see teksti sõna-sõnalt läbi käimist, sõnastatakse tekstist leitud nähtused. Järgmiseks toimub telgkodeerimine, kus uurija leiab seose kategooria ja selle alakategooriate vahel. (Mõistete, kontseptide loomine, mille alla koonduvad alakategooriad). Edasi toimub selektiivne

kodeerimine, kus uurija sõnastab kesksed ehk võtmekategooriad, mis ühendavad eelnevalt leitud kategooriad. (Strauss & Corbin, 1990 viidatud Masso, 2011 kaudu)

3.2 Andmekogumismeetod

Antud uurimuses valimi koostamine toimus paindlikult. See tähendab, et valimi koostamine toimus eesmärgipäraselt ja järk-järgult uurimistöö käigus. Otsisin ja leidsin sobivaid inimesi intervjuude jaoks nii kaua kuni ei saanud enam oluliselt uut informatsiooni ja ütlused hakkasid korduma. Kasutasin nii lumepallimeetodit (kus intervjueeritav jagas oma tuttavate kontakte) kui kõikvõimalikke erinevaid tutvusi. Lumepallimeetodit ei kasutanud sageli, sest pidasin silmas, et uue informatsiooni saamiseks leiaksin võimalikult erineva profiiliga inimesi.

Seega uuritavateks on esimese põlvkonna immigrandid, kes on saanud Eestisse viimase kaheteistkümne aasta jooksul ja on siin elanud vähemalt kümme kuud. Esialgu planeerisin intervjuuerida inimesi, kes on viibinud Eestis üks kuni kümme aastat, kuid kahel juhul selgus intervjueeritavaga kohtudes, kui palusin täpsustada, millal ta saabus esimest korda Eestisse, et ollakse siin viibinud kas kaks kuud vähem kui aasta või kaks aastat rohkem seatud esialgselt piirist. Antud uurimuse seisukohast ei ole see määrav, sest oluline on, et inimene mäletaks alguse perioodi Eestis (kuidas ta uusi kommunikatsioonikanaleid looma hakkas) ja see, et ta oleks siin viibinud teatava aja, mille jooksul on jõudnud uusi kommunikatsioonikanaleid looma hakata. Sellest tulenevalt seadsin ka orienteeruva ajaperioodi, mis uurimuse andmete kogumisel natuke muutus.

Intervjuud toimusid mitteformaalses keskkonnas, vabas õhkkonnas, kas inimese juures kodus, raamatukogus, kohvikus või tema töökohas peale tööpäeva lõppu. Seejuures määrasid osalejad ise koha, kus neil on mugavam anda intervjuud. 5 intervjuud toimusid kohvikus, 3 inimese enda kodus, 2 raamatukogus ja 2 töökohas kabinetis. Pöördusin ühtekokku 20 välismaalase poole, kellest 8 inimesega ei õnnestunud intervjuud teha erinevatel põhjustel. 3 inimest keeldusid intervjuust, 3 inimest ei vastanud korduvatele kirjadele, 1 inimene oli alguses nõus, kuid hiljem enam ei vastanud meilile, 1 inimene oli nõus, aga parasjagu teises riigis ja 1 inimene vastas nõusolevalt, aga liiga hilja, kui olin juba lõpetanud välitöö. Kokku intervjueerisin 12 inimest, kellest 8 olid mees- ja 4 naissoost. Rahvustest olid esindatud

filipiinlanna, soomlanna, prantslanna, lätlanna, hispaanlane, ameeriklane, kamerunlane, elevantiluuranniklane, afgaan ja kaks türklasi. Vanus varieerus 21-st 46 eluaastani. Hariduslik taust oli samuti äärmiselt erinev – 6. klassi haridusest doktorikraadini. Kõige kauem, 12 aastat, oli Eestis viibinud Norra-Ameerika päritolu inimene ja kõige lühemat aega, 10 kuud, oli elanud Eestis Türgist pärit isik.

Kuna alguses inimestele elektroonilisi kirju saates, ei saanud mitmelt inimeselt vastust või oldi nõus, aga tühistati kohtumisi mitmel korral ja lükati edasi, siis otsustasin rohkem kasutada tutvusringkonda. Näiteks isegi tänaval, bussipeatuses või kaupluses tuttavaid kohates, küsisin neilt, kas nad teavad oma tutvusringkonnast minu uurimusse sobivat välismaalast. Samuti panin *facebooki* kuulutuse üles, millele reageerisid inimesed, kellega ma muidu väga harva kokku satuks. Läbi teiste inimeste intervjueritavatega kontakti saamine oli tunduvalt hõlpsam, sest reeglina tuttav pöördus ise esimesena oma tuttava välismaalase poole ja tutvustas mind talle. Läbi selle tekkis inimesel usaldus mu vastu ja tal oli ka raskem ära öelda kui täiesti võõrale inimesele. Kolmel juhul intervjuerisin inimesi, keda tundsin varasemast. Kaks neist olid kliendid sotsiaaltöö-alases MTÜ-s, kus ma ise töötan, kuid nad ei olnud minu kliendid ning kolmas oli mu sõbra töökaaslane, kellega olin paaril korral varem põgusalt juttu ajanud.

Immigrantide kvalitatiivne intervjuerimine annab võimaluse näha laia spektrit erinevaid probleeme ja igapäevaelu olukordi, mis mõjutavad uude keskkonda saabunud immigrandi kommunikatsioonikanalite loomist ja seega saan välja tuua takistused ja soodustavad asjaolud, mis mõjutavad uute kanalite loomist ja hoidmist. Intervjuu küsimustik oli poolstruktureeritud. Täpsemalt võib seda intervjuu kavaks nimetada, millest lähtusin intervjuu tegemisel. Lähtuvalt intervjueritava vastustest ja tema spetsiifikast muutsin, lisasin või jätsin ära küsimusi.

Intervjuud kestsid, kõige lühem 45 minutit ja kõige pikem 2 tundi ja 15 minutit, keskmise intervjuu ajaga 1 tund ja 10 minutit. Kõik intervjuud lindistasin diktofonile. Üks intervjueritav keeldus diktofoni kasutamisest, põhjendades, et talle ei meeldi see. Kirjutasin intervjueritava vastused intervjuu ajal paberile. Intervjuu keeleks oli kahel korral eesti keel, ühel korral prantsuse keel ja kaheksal korral inglise keel. Ühe inimese puhul oli intervjuu türgikeelne ja eestlasest abikaasa osales tõlgina.

3.3 Andmeanalüüsimetod

Andmeanalüüsimetodina kasutasin põhistatud teooriast lähtuvat kodeerimist ja analüüsimist. Asusin transkribeeritud intervjuusid kodeerima samal ajal kui osad intervjuud olid veel tegemata. Põhistatud teooria järgi ongi andmeanalüüs korduv ja uuesti algav (Strauss & Corbin, 1990 Masso, 2011 kaudu). Üks protsess ei pea olema lõpuni viimistletud, et edasi liikuda teise etappi. Nii tekkiski telgkodeerimisel mul samal ajal ka esmaste üldkategoriate juurde mõni kategooria juurde, mis esmase kodeerimise käigus ei olnud välja tulnud.

Kategooriatena kasutasin näiteks „põhivajadused“, „kommunikatsioonikanali loomine“, „soodustaja“, „barjäär“. Edasisel kodeerimisel tekkisid „põhivajadustest“ „turvalisuse vajadus“, „armastuse ja kuuluvuse vajadus“, „enesehinnangu vajadus“, „eneseteostuse vajadus“. „Kommunikatsioonikanali loomisest“ tekkisid „kanal elukoha leidmiseks“, „kanal töökoha leidmiseks“, „kanal sõprade, elukaaslase leidmiseks“, „internet kui kanal“, „muud kanalid“. „Soodustaja“ ja „barjäär“ olid üldkategoriaiks mitmekümnetele alakategoriatele. Veel omakorda tekkis näiteks koodist „kanal töökoha leidmiseks“ alakategoriad nagu „abikaasa tuttav“, „teine välismaalane“, „tänav“, „internet“ jne. Selliseid kategooriaid luues, avastasin, et on ka kategooria nagu „töökoht kui kanal uute kanalite loomiseks“ , mille alla tekkisid ka omakorda uued alakategoriad.

Olles jõudnud alakategoriate juurde, tekkis vajadus liikuda tagasi ja tekitada uus üldkategooria nagu näiteks „akulturatsioon“ ja selle alla omakorda neli akulturatsiooni strateegiat alakategoriatena ning vaadelda nende seoseid ning kõrvutada teiste alakategoriatega nagu näiteks „internet“ või „keele oskamatus kui barjäär“. Selline pidev kõrvutamise ja detailse lähiplaani ning üldise abstraktsema plaani vahetamine andsid uurija jaoks huvitavaid tulemusi.

3.4 Uurimuse käik

Intervjuu viidi läbi järgmises vormis. Kõigepealt tutvustasin uurimuse eesmärki ja siis teemasid, mille kohta avatud küsimusi esitan. Pool-structureeritud intervjuu olid jagatud

teema-plokkideks vastavalt inimese põhivajadustele (turvalisuse, armastuse ja kuuluvuse, enesehinnangu ja eneseteostuse vajadus).

Esmalt palusin intervjuueeritaval rääkida, kuidas ta leidis oma esimese (teise, kolmanda) elukoha ja töökoha. Edasi, kuidas tutvus uute inimestega, kuidas leidis elukaaslase, esimesed sõbrad. Seejärel, kuidas ta tunneb ennast Eestis, mis või kes on mõjunud tema enesehinnangut tõstvalt või alandavalt siin. Viimane blokk oli teemal, kuidas ta saab ennast teostada Eestis.

Need on hetkel üldistatud ja kokkuvõetud küsimused.

Kui inimene ei selgitanud piisavalt, siis küsisin „miks“ ja „kuidas“ küsimusi edasi kuni tundsin, et sain vajaliku informatsiooni kätte. Samuti palusin inimestel lühemate vastuste puhul veel meenutada jutuks olevat olukorda, tuua näiteid. Teatud küsimustele ka ei saanud alati vastuseid, mis puudutas eraelulisi küsimusi armastuse ja kuuluvuse teemal. Sellel peatun peatüki “Uurimuse eetilised aspektid” juures.

Pool-struktureeritud süvaintervjuud viisin läbi 18. märtsist 8. aprillini 2013. Kõik intervjuud on transkribeeritud ja edasi kodeeritud ja analüüsitud vastavalt põhistatud teooria meetodile.

Transkribeeritud intervjuudes tõin lisaks räägitud sõnadele välja ka pausid ja mitteverbaalsed eneseväljendused:

... pikem paus

[sõnad] mitteverbaalne väljendus nt.: [naerab]

/.../ lühendatud tekst

(sõnad) autori täpsustus

3.5 Uurimuse eetiline aspekt

Intervjuu alguses selgitasin inimesele, et intervjuu on konfidentsiaalne – lindistus on üksnes töö autorile kuulamiseks. Lisaks, ma ei kasuta uurimistöös nende õigeid nimesid. Samuti palusin intervjuu alguses luba, kas tohin diktofonile lindistada. Ühel juhul palutigi seda mitte kasutada. Lisaks on konfidentsiaalsuse huvides ka intervjuudes mainitud inimeste nimed muudetud.

Pidasin oluliseks rakendada aktiivset, hinnangute vaba kuulamist. See soodustas intervjueeritavate avanemist ja erinevate seikade, kogemuste meenutamist kui ka sügavamate tunnete, hirmude ja muidu pigem enda teada hoitavate mõtete avaldamist. Püüdsin tunnetada piiri, kust maalt ma ei saa enam edasi küsida.

Kahe islamiusku noormehe puhul ma mõistsin, et nad ei taha kohtingul käimise või tüdruksõbra puudumise teemal minuga rääkida. Siin oli tegu ilmselt soo- ja kultuuritundliku olukorraga, kus islamiusku noor mees ei pruugi õigeks pidada selliseid teemasid arutada mitteuskliku, teisest kultuurist noore naisterahvaga.

4 ANALÜÜS

4.1 Uute kommunikatsioonikanalite loomine

4.1.1 Algus – kui veel ei ole loodud uusi kohalikke kommunikatsioonikanaleid

Bergeri ja Calabrese (1975 viidatud Heath & Bryant, 2000 kaudu) ebakindluse vähendamise teooria järgi ebakindlus on inimese jaoks ebameeldiv, seega motiveeriv – inimesed kommunikeeruvad selleks, et seda vähendada. Mitu intervjuueeritavat leidsid, et esimesed päevad või nädalad peale Eestisse saabumist, tekitasid neis hirmu ja ebakindlust. Eelkõige teadmine, et ollakse üksi uues keskkonnas, kus pole veel uusi kohalikke kommunikatsioonikanaleid loodud. Näiteks Biruta leidis, et „*algus oli veidi selline... et no kus ma hängin üksinda ringi ja...*“. Claire kartis, et mis siis kui ta ei suuda teistega kontakti saada mingil põhjusel: „*Aga alguses oli see hirm, et kui totaalselt ei ole ühenduses inimestega.*“ Uute kommunikatsioonikanalite loomist peavad immigrandid väga tähtsaks ja teadvustavad, et sellest sõltub edasine käekäik väga palju. Biruta märkis, et „*kontaktide loomine on väga oluline alati. Ja üks raskus, mis on välismaal elamisel alati on, et sul ei ole alguses mingeid kontakte*“. Christopher mäletas väga täpselt esimesi nädalaid Eestis, kus ta veel ei olnud kommunikatsioonikanaleid loonud. Talle tundus „*nagu oleks kuskil teisel planeedil üksi elanud*“. Biruta nägi seda eelkõige kui ajutist ja lühiajalist olukorda ning tõdes, et „*ainult see algus kui sa ei tea veel mitte midagi ja kuhu minna...siis see tuleb ületada*“. Grace tundis, et lisaks oma mehe-poolsesse perekonda sisseelamisele, on talle tähtis ka oma sõprade leidmine: „*Saada heakskiit siinsetelt inimestelt ja tema (mehe) perekonnalt, kuna ma olen mujalt pärit. Leida uusi sõpru. See oli alguses suur küsimärk.*“

4.1.2 Nullpunkti ületamine – esimeste kohalike kommunikatsioonikanalite teke

Christopher kirjeldab hetke enne ja pärast esimeste kohalike kanalite loomist: „*Ma ei teadnud ju mitte kedagi. Üks kuu oli ikka väga raske./.../ See oli enne kui ma oma kursusekaaslastega tuttavaks sain.. Mõne aja pärast ma harjusin keskkonnaga ja kohtasin uusi inimesi ja kõik*

muutus, läks paremaks.“ Biruta nägi väga konkreetseid samme, mida tuleb teha selleks, et kommunikatsioonikanalid tekiksid: „*See on nii igas muus riigis ka... et, kus sa hakkad kontakte leidma... siis /... /mida ma teen seal... istun lihtsalt ruumis, loen raamatut või lähen välja ja otsin kedagi, kellega mul on midagi ühist ja hakkam rääkima ja hakkam ringi käima erinevates kohtades ja kohtad selle kaudu veel rohkem inimesi ja nii see lumepall hakkab veerema.*“

Eestlasest abikaasa olemasolu tegi paljude uute kommunikatsioonikanalite loomise ja probleemide ületamise kergemaks. Esiteks oli lihtne leida esimesed sõbrad abikaasa sõprade näol ja teiseks võis keerulisemates asjaajamistes abikaasalt abi paluda: „*Kui olid mingid koostöökõhvimused eestlastega, siis ma pidin alguses ikka oma naisele toetuma.*“ Mõnel inimesel sellist abi esimestel kuudel kohe võtta ei olnud ning see tekitas hirmutava abituse tunde. Johanna arvates oli „*see hirmus kui sa oled üksi ja sul ei ole kellegi käest abi küsida alguses*“.

Mõni inimene hakkas kommunikatsioonikanaleid juba aegsalt oma koduriigis looma. Biruta sai oma eestlasest abikaasa käest teada mõned töökuulutuste veebilehed: „*Alguses ma lihtsalt vaatasin... ma arvan, et ma vaatasin juba kui ma olin alles kodus, Riias. Aga seal palju ei olnud. Igasugustelt töökuulutuse veebilehtedelt vaatasin.*“ Samuti Rajendra hakkas tööleidmisportaale külastama ja võimalike tööandjatega läbi rääkima juba kodumaal: „*Tööd ma otsisin internetiportaalidest: cvkeskus, cv.ee, sellistelt lehekülgedelt. Ma hakkasin mingeid asju natuke vaatama juba Indias enne kui ma siia tulin... /.../ Ühe töö ma sain juba Indias olles siia, aga nad tahtsid teada, et kas ma olen siin Eestis või kusagil mujal.*“

Kui mõni loodud kohalik kommunikatsioonikanal, mis oli immigrandi jaoks väga oluline, peaks ootamatult ära kaduma, võib ta kogeda uuesti sarnast üksindust ja tühja tunnet nagu päris alguses enne uute kommunikatsioonikanalite loomist: „*Mu naaber ühiselamust on nigeerlane ja tema läks ka praegu Nigeeriasse tagasi. Me kogu aeg rääkisime ja noh suhtlesime ja nüüd järsku kui ta on läinud, siis on nagu selline vaakumi tunne. Ta oli muidu kogu aeg kõrval.*“ (Christopher)

Claire oli varem ühe aasta Eestis elanud ja kui ta uuesti tagasi otsustas tulla, siis olemasolev sõprade võrgustik tagas talle kiire elukoha leidmise: „*Mina läksin siis Prantsusmaale tagasi ja vahepeal need sõbrad kolisid ühte uude majja Adamsoni tänaval ja kui ma tagasi Eestisse*

tulin, siis nemad kutsusid ka mind sinna elama. Ma teadsin neid sõpru oma esimesest aastast siin Eestis ja nad teadsid, et ma tulen tagasi ja arvestasid, et ma ka saaks sinna elama tulla.“

Uusi kommunikatsioonikanaleid looma motiveerib immigranti soov uues keskkonnas oma vajadustele lahendused leida. Sotsiaalsele suhtlusele kulutati esimestel kuudel palju rohkem aega kui siis, kui oldi juba aasta aega Eestis elatud. Alguse perioodi aktiivset sotsiaalset elu peeti väga oluliseks kuulumise vajaduse rahuldamiseks, mis kerkib esile sageli kolimise ja keskkonnavahetuse tõttu. Grace tõi välja, et *„alguses meil oli peaaegu igal nädalavahetusel pidu siin. Inimesed minu töölt, tema töölt. Tema sõbrad tulid siia ja olid siin ja me veetsime koos aega./.../ Ja alguses me lihtsalt käisime sõbrunemise eesmärgil kellegi juures“.*

Kui immigrant ei suuda oma vajadusele vastavat kohalikku kommunikatsioonikanalit leida, siis kasutas ta ka oma kodumaal loodud kanaleid. Kui Johannal päris alguses *„ei olnud siin kellegagi rääkida, siis aitas telefonikõne Soome mõnele oma sõbrale“.*

4.1.3 Immigrantide kommunikatsioonikanalite loomine vastavalt põhivajadustele

Järgnevalt toon välja erinevaid kommunikatsioonikanaleid, mida immigrandid Eestis oma esimestel kuudel löid või kui see juba loodud oli, siis kuidas kasutasid. Samu kanaleid loodi ja kasutati nii samadel kui erinevatel eesmärkidel ja erinevate vajaduste rahuldamiseks. Samuti loodi ühte ja sama kanalit erinevatel viisidel.

Töökoht ja töökaaslased kommunikatsioonikanalina

Töökoht oli oluline kanal turvalisuse vajaduse rahuldamisel. Samuti eneseteostuse vahend. Näiteks Rajendra leidis, et ta saab ennast täielikult teostada.

Ma olen väga ambitsioonikas inimene, aga ma ei ütleks, et sellepärast, et ma olen Eestis, on situatsioon muutunud. /.../ Ma võin öelda, et ma saan siin teha, mida tahan. Võib-olla see on natuke aeglane, võtab mu tempot alla, aga see on siiski saavutatav. Ja ma ei näe selles mõttes erinevust kus riigis... praegusel hetkel. (Rajendra)

Mitu immigranti tundsid, et Eesti kultuuris on töö ja karjäär kõige olulisemad väärtused. Samas nende päritoluriigis ja seelses kultuuris väärtustatakse sageli ennast eelkõige läbi perekonna. Nad tunnetasid, et siin ühiskonnas rohkem perekonnale keskenduv mees justkui ei ole nii lugupeetud kui nende koduriigis.

Lõuna-Euroopas sa tunned vajalikkust, sõltudes oma perest ja sõprussuhetest, et kes sa oled seal peres. Pere on see, mis märgistab sinu elu positsiooni ühiskonnas. Aga siin Eestis on rohkem nagu see eneseteostamine, et kuidas sa arened oma karjääris ja nii edasi. /.../ Eestis on töö- ja pereelu nagu samal tasemel, aga seal pereelu on tähtsam kui midagi muud. Kui sa oled välja visatud sellest perest, siis see on kõige õudsem või halvem karistus, mis keegi võib saada. (Marcus)

Eestis on ta töökaaslastega suheldes aru saanud, et nende enesehinnang sõltub rohkem tööst kui temal endal.

Ma vaatan, et siin on palju inimesi, kes peavad oma tööd nii tähtsaks. Mina pean oma tööd tähtsaks, aga mitte nii. Ma vaatan, et vahel on ülikoolis inimesed omavahel konkurentsed ja naised eriti. Aga minu puhul ei ole, ma ei taha kuhugi kõrgele positsioonile jõuda. (Marcus)

Ka Tarhan oli kogenud sarnast suhtumist kui ta käis ühel sotsiaalsel üritusel ja tema käest uuriti, mida ta tegema hakkab Eestis. Kuuldes, et ta tahab lihtsalt maad harida ja perega kodus olla, tekitas see palju umbusku ja segadust inimestes.

Töökaaslastes nägid immigrandid kommunikatsioonikanalit kuuluvuse vajaduse rahuldamiseks. Grace kutsus esimesel aastal sageli oma töökaasleid oma koju peole, Biruta oli valmis mitte-erialast tööd tegema just eelkõige meeldiva töökollektiivi pärast, Rajendra oli leidnud väga lähedasi sõpru oma töökohast. Edvard leidis aga sõpru oma töökohal, mitte niivõrd kolleegide, kui oma üliõpilaste näol.

Elukaaslane ja tema sugulased kui kommunikatsioonikanalid

Elukaaslane Eestlasest abikaasaga Eestisse elama kolimine pehmendab üleminekut uude kultuurikeskkonda ja annab võimaluse leida esimesed sõbrad ning olulised kanalid just elukaaslase tutvusringkonnast. Ka elukoha leidmist lihtsustas märkimisväärselt eestlasest elukaaslase olemasolu. Lisaks partnerile endale osutus oluliseks kommunikatsioonikanaliks

partneri perekond, sugulased ja sõpruskond, kes pakkusid oma abi, kas korteri otsimisel või oli neil isegi pakkuda esialgne eluase. Biruta tõi välja, et neil „*oli nagu terve meeskond, kes otsis korterit.*“ Seega toimisid elukaaslane ja tema sugulased-tuttavad kommunikatsioonikanalina nii turvalisuse (abi asja-ajamistel, tõlkimisel, arusaamisel kohalikest süsteemidest, elukoha leidmisel), eneseaustuse (lugupidamine, tähelepanu elukaaslaselt ja tema perelt), armastuse ja kuuluvuse kui ka eneseteostuse (pere ja laste kasvatamine kui peamine eneseteostus) vajaduse rahuldamisel.

Kaheteistkümnest intervjueeritavast üheksal oli elukaaslane või abikaasa olemas ning armastus- ja kuuluvusvajadus ning ka turvalisuse vajadus suuremal või vähemal määral rahuldatud. Enamik neist olid oma abikaasaga tutvunud väljaspool Eestit, enne siia elama asumist. Ainult üks oli leidnud oma abikaasa Eestisse emigreerumise järgselt. Mitteabielus olevatest immigranditest kolm olid leidnud oma poiss- või tüdruksõbra Eestist ja kolm olid endiselt vallalised. Kolmest vallalisest kaks – Demir ja Kamal ei soovinud sel teemal sügavamalt intervjuerijaga rääkida. Võib järeldada, et tegu on kultuurilis-usulise küsimusega, sest mõlemad olid noored moslemimehed ja intervjuerija noor mitteusklik naisterahvas. Kolmas, Christopher, oli küll seotud ühe inimesega, kuid ei pidanud teda tüdruksõbraks, sest nad suhtlesid vaid aeg-ajalt.

Tarhan on antud uurimuses ainulaadne selle poolest, et tal ei olnud vajadust ei rahvusvahelise töökeskkonna, teiste rahvuskaslaste, huviringide, gruppide ega ka eestlastest või muust rahvusest sõprade järgi. Nii turvalisuse, kuuluvuse ja armastuse vajaduse kui enesehinnangu ja -teostuse vajaduse rahuldamiseks piisas talle oma perekonnast ja elukohast – naisest, lapsest ja maatükist koos majaga. Selline olukord on võimalik tänu tema koduriigile, kust kaetakse suurel määral tema turvalisuse, armastuse ja kuuluvuse vajadus ning eneseaustuse vajadus – talle makstakse pensionit Türgi riigi poolt ja tema suur suguvõsa on temaga tihedalt kontaktis. . Ta on rahul nende kanalitega, mis ta läbi naise on loonud: „*Enamuses, ma tunnen läbi oma naise, tema sõpru, ja see nagu sobib mulle. /.../*“

Varjupaigataotluse menetlus kommunikatsioonikanalina

Kamal leidis väga hea sõbra ja usaldusisiku läbi menetlustoimingu, mis tema suhtes teostati. Seega leidis tema läbi bürokraatliku protsessi enda jaoks kanali armastus- ja kuuluvusvajaduse rahuldamiseks. Eestilt rahvusvahelist kaitset paludes, pidi Kamal

menetlusprotsessi käigus suhtlema Eesti Politsei- ja Piirivalveametiga, kust üks ametnik aitas tal peale kaitse saamist Eestis, oma dokumente vormistada ja üldse orienteeruda siinses ühiskonnas. Peale seda jäidki nad omavahel regulaarselt suhtlema. Kamal nimetas antud kontakti oma emaks Eestis.

Ametiasutused või firmad kommunikatsioonikanalitena

Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsus- ja migratsiooniosakond, haiglad, saatkonnad, perekonnaseisuamet, liiklusregistri büroo, kohalik omavalitsus ja kindlustusfirma olid asutused, mis aitasid immigrandil eelkõige turvalisuse aga ka eneseaustuse vajadust rahuldada. Ta sai olulist teavet ja kinnitust sellele, kuidas siin oma olulisi dokumente vormistada, protseduure läbi viia, (tervise)probleemidele lahendusi leida ja oma elu uue riigi normidega kooskõlas elada. Antud kanalite hulgast võib välja tuua haiglad, mille puhul immigrandidel oli mitmel juhul raske oma turvalisuse või eneseaustuse vajadust rahuldada kui neil ei õnnestunud vajalikku abi saada kas teenindava personali vähese inglise keele oskuse või ebaviisaka ja eemalepeletava suhtumise tõttu.

Mošee ja kirik

Pühakoda kommunikatsioonikanalina aitas eelkõige turvalisuse vajadust rahuldada, aidates mõtestada, süstematiseerida uut keskkonda ja seal tasakaalu leida. Demir ja Kamal külastasid regulaarselt mošeed. Nad olid selle kaudu oma tutvusringkonda oluliselt suurendanud ja see võimaldas neil oma islamikultuuri tavasid järgida siin nende jaoks teistsuguses ja harjumuspäratus ühiskonnas. Demir rõhutas, et *nii palju tutvusi tekib mošee kaudu. Seal on nii palju inimesi eri maadest*. Marcus ütleb: „*Ma olen ka mingil määral usklik, ma käin kirikus, kuulan /.../*“. See, et ta Eestis elades kirikus käimist jätkas, olles „*mingil määral usklik*“, näitab, et tal oli kirikut vaja oma maailmapildi korrastamiseks ja turvalisuse vajaduse rahuldamiseks.

Rahvusvahelisse magistriõppeprogrammi kuulumine kui kommunikatsioonikanal

Demir on loonud kommunikatsioonikanaleid sõprade leidmiseks teiste rahvusvaheliste tudengite hulgast. Sõprade osas „*enamik neist on erinevatest loengutest inimesed. Ja samamoodi kui me facebooki gruppide kaudu üritustele läheme, kohtame inimesi*“. Eesti

tudengitega tal ei ole õnnestunud sõbraks saada. Ka Christopheril on enamasti ainult teised välismaalastest sõbrad. Ülikoolikaaslased olid kõik teistest riikidest tudengid, kes rahvusvahelise programmi alusel õpivad ja parimad kohalikud sõbrad on teised aafriklasted.

Rahvuskaaslaste grupp, kogukond, meililist või rahvusvaheline grupp kui kommunikatsioonikanal

Kohalikeks kanaliteks sõprade leidmisel olid immigrantidel sageli kohalikud rahvuskaaslaste grupid: Kamal leidis sõpru Tallinnas elavast afgaani kogukonnast, Grace'i kutsusid teised filipiinlased Eestis *facebooki* kaudu liituma nende grupiga, Demir elas kuue türklasest sõbraga koos ja kuulus väga aktiivsesse türklaste seltsi Eestis, Biruta kuulus lätlased Eestis meililisti, Grace kuulus Eestis elavate filipiinlaste *facebooki* gruppi, Claire kuulus Prantsuse Instituuti Eestis, Aritra osales sageli väga aktiivses Eestis elavate hindude kogukonna üritustel, Kamali kõige olulisemad sõbrad olid afgaanide kogukonnast Tallinnas, Demir ja Christopher kuulusid erasmus-tudengite võrgustikku ja Tallinna Tehnikaülikooli välisüliõpilaste gruppi. Rahvuskaaslased või teised välismaalased aitasid sageli kohalike probleemidega hakkama saada. Näiteks Kamal kasutas kanalina rahvuskaaslaste ja teiste välismaalaste abi, kes juba mõnda aega elasid Eestis.

Samamoodi, ma olin seal Illukas ja mu sõber Pakistanist, kes elab siin juba 12 aastat midagi. Ma ütlesin temale, et pean töö leidma ja ta leidis mulle töö siin Tallinnas. (Kamal)

Huviringid, konkreetsete huvidega koondavad grupid, seltsid kui kommunikatsioonikanalid

Biruta organiseeris tantsuõhtuid swingtantsugrupis; Marcus osales arvukates huviringides rahvatantsust fotograafia ringini; Claire käis ökoloogia seltsiga metsa puhastamas, erinevatel seminaridel ja kogunemistel; Kamal käis aga enne tõsise käevigastuse tekkimist kriketiklubis mängimas. Sellised ringid ei pakkunud üksnes kuuluvuse vajadusele rahuldust, aga ka eneseteostusele Eestis. Antud uurimuses ainsad, kes ei tundnud vajadust kuhugi gruppi kuuluda, on Tarhan ja Edvard. Nendel viiekümnendates meestel on armastus ja kuuluvusvajadus rahuldatud peamiselt perekonna kaudu. Edvard tundis, et ta vähesel määral siiski kuulub kokku oma töökaaslastega.

Töövahendusorganisatsioon kui kommunikatsioonikanal

Marcus leidis kõige esimese elukoha läbi organisatsiooni, mille kaudu ta Eestisse vabatahtlikku tööd tegema tuli. Ka eelnevad tutvused, mis olid sõlmitud juba varem Eestist väljaspool võimaldasid leida korteri.

Eesti keele õpetaja kui kommunikatsioonikanal

Omamoodi kommunikatsioonikanalina toimis Claire´le tema eesti keele kursuste õpetaja, tänu kellele osutus Claire´l võimalikuks üürima hakata korterit, mis ta internetist leidis ja mille omanik oli väga skeptiline välismaalastele üürimise osas. Eesti keele õpetaja viis oma immigrantidest õpilased looduskaunitesse ja ajaloolistesse kohtadesse ekskursioonile omast vabast ajast.

Otse tööandja juurde minek kui kanal

Kommunikatsioonikanalina töökoha leidmisel, kasutas Edvard teistest intervjuueeritutest erinevat lähenemist: ta küll uuris põhjalikult internetist asutuse kohta, kuhu ta tööle soovis minna, kuid edasise kommunikatsioonikanalina kasutas ta näost-näku vestlust asutuse direktoriga. Otsekoheuse ja kokkulepete mittekasutamise osas sarnanes tema tööleidmise viis Louis´ tänavasuhtlusega, kuid juhuslikkust ja vale inimese poole pöördumist välistas ta sirgjoonelisel asutuse juhi poole pöördumisega.

Ma tegin enne kõva kodutöö ka ja valmistasin. /.../ Mind saadeti ühe mehe juurde, ütlesin, et siin on mu CV, olen huvitatud siin töötamast, oskan seda ja seda, on teil mulle tööd pakkuda? See mees helistas direktorile, me kohtusime, rääkisime selgeks, mida mina saaksin teha ja nad võtsid mu tööle. /.../ (Louis)

Pidudel, baarides käimine kui kommunikatsioonikanal

Marcus kohtus oma abikaasa ja lapse emaga juhuslikult Tallinnas „peol. Niisama. Nägin teda ja siis tead! Kuus aastat oleme koos.“ Pidudel kohtas ta ka kõiki oma praeguseid olulisi sõpru. Kui enamikele intervjuueeritavatele funktsioneeris pidu armastus- ja kuulusvajaduse rahuldamiseks, siis Claire´i jaoks toimis pidu kui kommunikatsioonikanal nii elukoha,

sõprade kui elukaaslase leidmisel ehk nii turvalisuse, armastus- ja kuuluvus- kui eneseastuse vajaduse täitmiseks.

Kultuuriprojektis osalemine kui kommunikatsioonikanal

Claire oli aga edukalt leidnud eestlastest sõbrad läbi mitme kultuuriprojekti ja organisatsiooni, tundes huvi kohaliku kultuuri ja ühiskonna vastu: „/.../ *me jagame midagi ühist... need ideed ja me püüame midagi koos teha. /.../ Et me koos teha tahame, see annab sellise tunde, et ma kuulun kuhugi.. /.../*“ Polymeri kultuuritehases mitmetes projektides kaasalöömine ja initsiatiivi võtmine rahuldaski nii kuuluvus- kui eneseastus- ja eneseteostusvajadust.

Multikultuurne töökeskkond kui kommunikatsioonikanal

Rahvusvaheline töökeskkond aitas rahuldada eelkõige kuuluvuse ja eneseastuse vajadust. Kui eesti keele oskamatusel pärast tundi ennast teatud seltskonnades või üritustel eemalseisjatena: „/.../ *loomulikult räägitakse eesti keeles... ja ma istusin nagu idioot ja ei saanud midagi aru.*“, siis kuuluvusvajaduse rahuldamiseks aitas kaasa multikultuurne töökeskkond, kus kõik olid väljastpoolt tulnud ja seetõttu sarnases olukorras.

Seega see on multietniline grupp, aga me naudime üksteise seltskonda väga. Vahel see on nagu kultuuri tund! See on tõeliselt hea! Ja kuna ma kuulun... /.../ ütleme, et India on väga multietniline riik, siis minu jaoks, ma tundsin ennast nagu kodus. (Rajendra)

MTÜ tugiisik kommunikatsioonikanalina

Immigrant sai läbi sotsiaalteenust pakkuva organisatsiooni rahuldada nii turvalisuse, eneseastuse kui eneseteostuse vajadust. MTÜ poolt pakutud tugiisikuteenus oli ühele immigrandile vajalik oma probleemide lahendamiseks: „/.../ *... kõige olulisemad probleemid, mis mul olnud on, ma olen saanud alati mure oma tugiisikule adresseerida ja nad on kohe aidanud mind.*“ (Louis)

Õppejõud ülikoolis kui kommunikatsioonikanal

Õppejõud olid kanaliks eelkõige eneseastuse ja eneseteostuse vajaduse rahuldamiseks tudengitest immigrandidel. Ka õppejõud ülikoolist võisid osutada immigrandile väga

vajalikeks toetuspunktideks: „Üks mu õppejõud, Jaan Toomik, oli väga lahke ja toetav. Ta andis mulle nõu alguses mõne asja kohta. Isegi kui see ei olnud akadeemiaga ja seal õppimisega seotud.“ (Johanna)

Tänav kui kommunikatsioonikanal

Tänav võis väga vastuolulise kommunikatsioonikanalina toimida immigrantidele. Kui üks võis sealt leida endale nii töö, elukaaslase kui lähedased sõbrad, siis teise jaoks oli see ebatavalisust süvendav kommunikatsioonikanal. Seega toimis tänav kommunikatsioonikanalina, läbi mille rahuldasiid immigrantid nii armastuse ja kuuluvusvajadust, eneseteostus- kui turvalisuse vajadust (turvalisuse tunnet võis ka kahandada).

Louis oli oma tüdruksõbra kui ka mitmete sõprade kui tööandjatega kohtunud justnimelt tänaval. Tänav tähendas tema jaoks võimalust. See oli tema jaoks väga oluline uute kontaktide sõlmimise paik. Tänav oli ainus keskkond, kus tal on ligipääs nende inimeste juurde. Ta kartis, et mujal ta nende inimestega ei kohtuks. Louis on tajunud, et see ei ole kõige tüüpilisem ja aktsepteeritum viis kontakte luua Eestis ja sellesse võidakse isegi halvustavalt suhtuda, kuid tema jaoks on selline julge suhtlemisstiil juba lapsepõlvest kaasa antud ja tema „kultuuris on alati õpetatud, et ei tule kunagi kahelda.“ Oluline argument, mis kaalub ka kõik senised tagasilöögid üle, on Louis'i jaoks see, et „eelkõige see aitab sul elus edasi liikuda ju. Sest kui ma ei räägiks inimestega tänaval, siis ma ei oleks praegu seal /.../ kus ma praegu olen. Louis'i jaoks oli tänav rohkem vabadust ja saavutusi pakkuv kommunikatsioonikanal kui mõne teise immigrantide jaoks internet.

Sest sina ju ei ole internetis või ma ei tea ju kus sa muidu oled, aga sina mind ei tunne ja ei ole sellist kooli, kus me saaks tuttavaks omavahel või mingit muud sellist keskkonda, kus ka tutvutakse muidu. Tutvumine minu jaoks... see on tänaval /.../ (Louis)

Juhuslik intsident tänaval mõjutas Birutat lühiajaliselt päris tugevalt, kuid siiski ei pärssinud pikaajaliselt edaspidiseid tegevusi. Ta sattus mõni minut peale ühe naisterahva pussitamist ja röövimist sündmuskohale ja see mõjutas mõnda aega tema eluviisi Eestis: „Nii et esimene nädal Eestis... peale seda ma istusin terve nädala kodus ja ei läinud mitte kuhugi. /.../ ma ei tahtnud kuhugi minna tükk aega, eriti õhtuti. Noh, et õhtul võib veel rohkem riske olla.“

Christopher mäletas lausa mitut intsidenti, kus ta kartis, et teda võidakse tänaval füüsiliselt rünnata sellepärast, et ta on mustanahaline: „*Ta tuli otse minu suunas ja küsis, kust ma tulen. Ta oli väga agressiivne ja nägi, et ma olen mustanahaline mees. Ma ei vastanud talle, ma lihtsalt läksin edasi. /.../ Aga ta kõndis mul kannul. Siis mingid sõbrad ootasid teda natuke eemal ühe aia juures ning ta läks õnneks oma sõprade juurde. Nad rääkisid midagi eesti keeles.*“ Siiski ta tundis ennast üldiselt turvaliselt Eestis vihjates, et „*siin näeb linnapildis kogu aeg politseipatrulle. Isegi öisel ajal. See annab mulle sellise turvalisuse tunde*“. Ta leiab, „*et see on väga hea asi, sest näiteks võrreldes Aafrika riikidega, politseipatrulli vahel on näha, aga mitte nii sagedasti kui siin Euroopas. Ja arvestades asjaoluga, et ma olen välismaalane siin, ma olen teistsugune, et keegi võib mind rünnata. Aga siin võib politseid igalt poolt leida*“

Internet kommunikatsioonikanalina

Marchionini (1995) järgi informatsiooni otsimine on probleemi lahendamise käitumine, mis sõltub kommunikatsiooni aktist. Wilson (1997) täpsustab infokäitumist kui infoallikate ja -kanalitega seotud käitumist, mis sisaldab nii aktiivset kui passiivset informatsiooni otsimist ja kasutamist. Seega sisaldab see nii vahetut suhtlust kui passiivset informatsiooni vastuvõttu. (Infootsinguteooria loengumaterjal) Informatsiooni otsimine on ka aina rohkem sõltuv elektroonilistest tehnoloogiadest. (Marchionini, 1995)

Internet oli antud uurimuses osalenud inimeste jaoks väga oluline kommunikatsioonikanal erinevatel põhjustel: turvalisuse vajaduse rahuldamiseks elukoha leidmisel, foorumitest jooksvatele probleemidele vastuste otsimisel, eriarsti kohta arvamuste lugemisel, enne arsti juurde minekut, internetist ostmisel, kohalike olude paremal tundmaõppimisel, Eesti erinevate asutustega suhtlemisel, uudiste jälgimisel; armastuse ja kuulumisvajaduse rahuldamiseks uute kohalike tuttavate/töökaaslaste/sõpradega suhtlemisel, naistega tutvumisel, sündmustest, millest osa võtta, teada saamisel; eneseteostuse vajaduse rahuldamiseks töökoha otsimisel ja sinna kandideerimisel. Informatsiooni otsimise protsessis oli internet immigrandile asendamatu kanal.

Internet erineb antud peatükis välja toodud teistest kommunikatsioonikanalitest selle poolest, et siin võivad kõik ülejäänud kanalid omavahel kokku saada – sõber võib saata vajaliku töökuulutuse, elukaaslasega koos võid leida sealt soovitud korteri. Interneti kaudu ID-kaardi kasutamine on võimaldanud immigrandidel luua olulisi kommunikatsioonikanaleid erinevate

asutustega ilma, et nad peaksid sinna kohale minema. Immigrantide jaoks oli see ootamatu ja suurt mugavust pakkuv lahendus. Mitmed inimesed tõid välja, et alles siis, kui selgub, et veebilehelt tõesti ei leita vajalikku teavet või ei ole võimalik mingit teenust kasutada, pöörduakse asutusse koha peale: „*Eesti selles mõttes hea maa, et see on e-riik, siin on kõik internetist kättesaadav.*“ (Rajendra)

Louis tegeles aktiivselt ja eesmärgipäraselt tüdruksõbra otsimisega. Selleks kasutas ta esialgu interneti: „*Ma käisin internetis ja tutvusin seal portaalides. Aga siis peale mõningaid kohtumisi ma sain aru, et sealt normaalset naist ei leia... nad ei tea sageli, mis nad tahavad. Siis ma lõpetasin selle asjaga.*“

Turvalisuse vajadust aitasid immigrantidel uues keskkonnas rahuldada ka internetist kõige vajaliku leidmine ja selle kanali eelistamine ametiasutuste külastamisele: „*Kui see oleks olnud internetis olemas, siis ma ei oleks läinud üldse sinna (migratsiooniametisse) kohapeale.*“ (Rajendra) Erinevate ametiasutustega suhtlemine ja neilt vajaliku ja usaldusväärse informatsiooni saamine oli immigrantidele samuti oluline kanal turvalisuse vajaduse rahuldamiseks. Rajendra turvatunnet oli kõigutanud siin ühiskonnas asjaolu, et talle anti vastuolulist informatsiooni, mis pani teda kahtlema, kas spetsialistid ei tunne oma reegleid ja tema, välismaalasena, peab ise paremini teadma.

Internet kui kommunikatsioonikanal on küll hõlpsasti kättesaadav ja lihtne kasutada immigrantidel, kuid ei taga alati olukorra lahendamist soovitud suunas ja tekitas immigrantidele ka pettumusi. Immigrant võis alguses saada positiivse signaali, et korter või töökoht on leitud, aga kui ta näost-näkku suhtlema pidi, selgus, et tema päritolu tõttu peetakse teda kahtlaseks ega taheta kohta välja üürida või vastupidi püütakse teda petta ja tema pealt kasu lõigata: „*Peale seda elukoha leidmine oli väga keeruline, sest... ma leidsin selle tänu internetile. Ma otsisin põhjalikult. Me helistasin igale poole. Keegi ei tahtnud...küsite mu rahvust.*“ (Louis)

Inimesed pidasid oluliseks sageli mainida ka *facebooki* portaali kui olulist kommunikatsioonikanalit nende elus nii töökoha, rahvuskaaslaste, sõprade leidmisel kui kohalike sündmuste ja ürituste kohta informatsiooni saamiseks.

4.2 Kommunikatsioonikanalid, mida ei kasutatud või mida ei õnnestunud luua

Selgus, et immigrandid pigem väldivad ametiasutustega näost-näku kommunikatsioonikanali loomist. Selle asemel eelistavad nad interneti teel asju ajada ja loovad seal uusi kommunikatsioonikanaleid elukoha leidmisel ja ametiasutustega suhtlemisel. Internetilehekülgede puhul rõhutati nende ingliskeelsete variantide olemasolu. Eesti keelt mitte rääkiv immigrant eelistaski pigem mitte minna ametiasutusse, kus teda võidakse mitte mõista ja kasutas pigem veebilehte. Segadused ametiasutustes tekkisid juhul kui immigrant ei rääkinud eesti keelt, ametnik ei saanud ennast piisavalt selgelt inglise keeles väljendatud või ei mõistnud immigrant inglise keelt piisavalt hästi või kui ametnikelt saadi vastukäivat informatsiooni.

Televisionikanaleid ei pidanud üksi immigrant oluliseks vahendiks informatsiooni saamisel Eesti ühiskonna kohta. Seda võib seletada interneti kättesaadavuse ja kasutamisega nii arvutites kui nutitelefonides, mille kaudu saadi vajalik informatsioon kätte.

Intervjueeritavaid pidasid läbi töökuulutusportaalide hea töökoha leidmist Eestis vähetõenäoliseks. Isegi kui immigrantidel alguses Eestisse saabudes erilist võrgustikku veel ei ole, peeti läbi tutvuste töö leidmist tunduvalt perspektiivikamaks. Isegi need immigrandid, kes leidsid läbi tööleidmisportaalide, põhjendasid seda suure vedamisega. Seega oli uute kontaktide loomine parema töökoha leidmisel oli immigrantide jaoks väga motiveeriv.

Immigrandid ei tundnud suurt vajadust luua kommunikatsioonikanaleid kohalike omavalitsuste, MTÜ-de ja riigiasutustega. Eriti just naaberriikide, aga ka teiste Euroopa Liidu riikide kodanikud pöördusid ametiasutuste poole siis kui tõesti muud varianti enam polnud. Mõningaid tegevusi Eestis oleks lihtsustanud kohaliku ID-kaardi või pangakaardi omamine, kuid samas saadi ka ilma nendeta hakkama. Johanna toob välja: „*Ma olen püüdnud vältida igasuguseid selliseid kohti. Mul ei ole ID-kaarti näiteks.*“

Antud uurimuses osalenud inimesed ei kasutanud töökoha leidmiseks kommunikatsioonikanalitena oma elukaaslast. Partner oli abiks töökuulutuste lehekülgede leidmiseks ja emotsionaalseks toeks, samuti tõlkimisel ja arusaamisel. Tööd läbi elukaaslase reeglina ei leitud. Kaheteistkümnest intervjueeritust vaid üks oli esimese lühiajalise töö leidnud oma abikaasa sõbra kaudu.

Uusi kommunikatsioonikanaleid ei loodud sõprade leidmise eesmärgil, kui oldi keskendunud oma perekonnale ja laste kasvatamisele. Nii Tarhan kui Edvard ei armastanud väljas käia, vaid eelistasid perega kodus olla. Tarhanil ei soosinud uute kommunikatsioonikanalite teket ka asjaolu, et ta elas esialgu maakohas, kus isegi lähimad talud oli mitu kilomeetrit. Hiljem alevikku kolides, tekkis võimalusi suhtlemiseks juurde. Ta saab oma koduriigist pensionit, samuti ta suhtleb oma suure perekonnaga koduriigist. Seega katab koduriik suure osa tema turvalisuse, armastuse ja kuuluvuse ning eneseteostuse vajadusest. Tarhan soovib: „*Oma talu pidada, aeda harida, kanu kasvatada ja nii edasi. Lihtsat elu tahan siin elada. /.../*“ Tema jaoks on see eneseteostus. Kui enamusel intervjueeritute kommunikatsioonikanalid varieerusid vastavalt eesmärkidele, siis näiteks Tarhanil oli kõikide vajaduste täitmisel Eestis kommunikatsioonikanaliks tema abikaasa. Seda tingis tema nõrk inglise keele oskus, eesti keele mitterääkimine kui ka soov mitte ühtegi gruppi kuuluma hakata siin.

Uute kommunikatsioonikanalite loomist ei motiveerinud asjaolu, kui immigrandi sissetulek ja majanduslik kindlustatus pärinesid tema koduriigist. Nii Demiri kui Tarhani kogu sissetulek pärines kodumaalt ja siin nad töötama ei pidanud. Neil tekkis uusi kommunikatsioonikanaleid juhuslikult, vastavalt sellele, kuidas olukord seda soosis. Kui mõni kanal ka ei tekkinud, ei olnud see nende jaoks suur probleem.

Ma ei hakkagi siin töötama. Ma loodan pensionile, mida ma Türgist saama hakkam lähimal ajal. Ma müüsin oma poed Türgis maha ja seni olen selle tulust elanud. (Tarhan)

Õpingute jätkamiseks ei õnnestunud Kamalil Eestis viibitud nelja aasta jooksul kommunikatsioonikanaleid luua. Ta ise nägi, et sinne valitsus ei aita teda elukoha eest maksimisele toetada, et ta saaks töötamise asemel kooli minna. Ta ei olnud pöördunud selle probleemi lahendamiseks kohaliku omavalitsuse või mõne MTÜ poole, sest ta arvas, et seda olukorda ei saagi muuta

Ma tahan õppida, aga ma ei saa.. Valitsus ei aita pagulasi Eestis, nad ei toeta kuidagi. Noh näiteks, 16, 17, 18 aastased varjupaigataotlejad kui tulevad, et riik aitaks neil saada elukoha ja et nad saaksid ikkagi kuskil oma õppimist jätkata. Siin on väga raske – kui ma tahan õppida, ma ei saa maksta oma korteri renti ja sellised asjad. Valitsus ei aita, nii et... Väga raske on ja sellepärast ma ei saa õppida. Ma olen rohkem kui kolm aastat oma elust raisanud. Ma tahan õppida, aga ma ei saa. /.../ See on juba neli aastat kui ma tulin Afganistanist ära.

Ma olin 11ndas klassis. Praegu rohkem ma ei ole õppinud. Eesti, inglise ja vene keelt ainult olen õppinud. Kui ma Afganistanis olin, siis ma õppisin hästi. Matemaatikas ma olin kõige parem. Aga nüüd nii kaua aega ma ei ole õppinud. Ma ei tea, kui sa ei õpi 4 aastat, siis sa unustad ära paljud asjad. (Kamal)

Christopheril ei olnud õnnestunud luua kommunikatsioonikanalit tööpraktika tegemiseks Eestis. Kuigi tema soov oli suur, ei teinud ta rohkem samme peale telefonikõne. Ta kartis, et ta ei saa seda kohta, sest ta pole kohalik. Christopher leidis ka ise, et tema viis antud kommunikatsioonikanalit luua oli nõrk, ent ta ei ole ta ka uusi tegusid praktika leidmiseks plaani võtnud.

Eestisse saabumise algusest peale on mul olnud soov teha mingit praktikat siin. /.../ Ma plaanisin seda teha, aga praeguseks ei ole see õnnestunud. Selles osas mul ei olnud õnne. (Christopher)

Biruta tegi küll tasuvat tööd, aga eneseteostus see tema jaoks ei olnud: „Töö osas ma ei tee päris seda, mida tahaksin. Sest on imelik ka õppida aastaid midagi ja siis mitte kasutada seda ära. Praegu ma teen oma tööd ainult raha pärast.“ Nii nagu mõned teised immigrandid antud uurimuses, teadis Biruta, mis teda eneseteostuse osas edasi aitaks: „Ma pean kontakte leidma ja ja oma keelt arendama selleks... /.../ Ikka tuttavate või mingite kontaktide kaudu saab paremini.“

Demir ja Christopher väljendasid rahulolematust eestlasest sõprade puudumise osas. Nende kuuluvusvajadus oli rahuldamata ja seda ei aidanud täielikult kompenseerida ka kohalike rahvuskaaslastega suhtlemine. Demir ei leidnud, et ta kuuluks oma kursusekaaslaste – teiste rahvusvaheliste tudengitega kokku: „Aga me olime siiski rohkem eraldatud.“ Ka rahvuskaaslaste, kellega ta kõige aktiivsemalt suhtleb, ei pea ta headeks sõpradeks: „Näiteks ma võin öelda, et inimene minu rahvusest siin võib tunduda nagu hea sõber, sest meil on palju ühist ja me võime palju asju koos teha. Aga ma arvan, et mul ei ole häid sõpru siin.“ Eestlastest sõprade mitteleidmist põhjendab ta enda jaoks nii: „Aga kohalikud inimesed, ma ei tea, võib-olla me ei meeldi neile.“ Ta väljendab selgelt oma rahulolematust: „Jah, ma tunnen, et miski on puudu selles osas“. Christopher tunneb, et eestlastest sõprade puudumine, ei ole tal võimaldanud kohalikest oludest rohkem teada saada: „Ma arvan, et mul ei ole aimugi eriti siinsest kultuurist, sest mul ei ole palju eestlastest sõpru.“ Edasise intervjuu käigus selgus, et

peale venelannast töökaaslase rohkem ei olnudki. Sõbrad on ta leidnud teiste aafriklastest välisüliõpilaste näol.

Enda jagamine esialgu kahe riigi vahet, sama ajal kui päevakava on pidevalt väga tihe, ei võimaldanud Johannal pikka aega selliseid kommunikatsioonikanaleid kasutada, mis oleksid tal aidanud partnerit leida. Tal oli „*nii kiire siis, et põhimõtteliselt ei olnudki aega uusi suhteid luua*“. Aja vähesuse tõttu valis ta pigem variandi kohtuda nädala teises pooles koduriigis oma vanade sõpradega kui hakata siin uusi kommunikatsioonikanaleid looma. Intervjuu käigus selgus, et ta võttis Eestis viibimist alguses kui ajutist nähtust ning ka seetõttu ei olnud kohe nii aldis uusi sidemeid looma või ei tundud ka nii suurt vajadust selleks: „*Ei olnud nii kindel, sest esialgu ma arvasin, et ma hoian oma korteri ja töö Helsingis ja siia täielikult ei koli. Aga palju asju muutus aja jooksul ja siis ma kolisin püsivalt siia.*“

Louis ei soovinud kommunikatsioonikanaleid luua pidudel baarides või muudes kohtades, sest ta pidas alkoholi tarbinud inimesi ebausaldusväärseteks ja raskesti mõistetavateks: „*See on alati tänaval. Ma ei lähe väga palju välja sellistesse baaridesse... see on harva kui ma lähen joogikohtadesse, sest ma ütlen endale, et inimesed on seal purjus. See ei ole lihtne seal tutvuda normaalse inimesega nagu. Selle asemel leidis ta kontakte tänavalt. Seda soosis ka asjaolu, et tal puudub rahvuskaaslaste kogukond ja ka muud grupid siin, millele teised immigrandid sageli saavad toetuda. Seda tõestab ka asjaolu, et peale tüdruksõbra kaudu sõprade leidmist, ei ole tal enam nii suurt vajadust tänaval sõprussidemeid sõlmida.*“

Vahekokkuvõte:

Intervjueeritavatele toimisid turvalisuse vajaduse rahuldamise kanalitena elukaaslane, kirik, mošee, töökoht, elukoht, tänav, kodakondsus- ja migratsiooniamet, saatkond, perekonnaseisuamet, kohalik omavalitsus, tugiisik MTÜ-st, ARK, kindlustusfirma, MTÜ tugiisik, eesti keele õpetaja keelekursustelt, ülikooli õppejõud, internetileheküljed töökoha ja elukoha otsimiseks, uudiste jälgimiseks.

Armastus- ja kuuluvusvajaduse rahuldamise kanalitena toimisid elukaaslane või abikaasa, rahvuskaaslaste grupid, meililistid, facebooki grupid, rahvusvahelised ja kohalikud organisatsioonid, varjupaigataotluse menetlus, tänav, pidu, baarid ja muud lokaalid, töökoht, internet, sõbrad (kui olid juba tekkinud).

Enesehinnangu vajaduse rahuldamisele aitasid kaasa sellised kanalid: abikaasa/ perekond, sõbrad, töökoht, -kaaslased, tänav, internet, teine väismaalane, õppejõud, juhuslikud inimesed tänavalt.

Eneseteostuse vajaduse täitmiseks kasutati kanalitest töökohta, perekonda, rahvusvahelist magistriprogrammi, internetti, keelte õppimise võimalusi ja tänavat.

Omades nüüd ülevaadet, milliseid esmaseid kommunikatsioonikanaleid immigrandid Eestisse saabudes löid, jätkan järgmises peatükis nende kommunikatsioonikanalite loomist raskendavate ja soodustavate asjaolude uurimist.

4.3 Barjäärid ja soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel

Immigrantide kohalike uute kommunikatsioonikanalite loomist mõjutavad nii soodustavad kui pärssivad asjaolud. Kahes järgnevas alapeatükis toon välja erinevaid tegureid, mis empiiriliste andmete analüüsi käigus selgusid.

4.3.1 Barjäärid uute kommunikatsioonikanalite loomisel

- Elustiil kui barjäär

Johanna väga kiire elutempo ja enda jagamine teise riigiga ei soodustanud uute kommunikatsioonikanalite teket.

Alguses mul oli väga kiire – ainult kool ja kodu, kool ja kodu. Mul oli nii kiire siis, et mul põhimõtteliselt ei olnudki aega uusi suhteid luua. Mu sõbrad olid Helsingis siis. (Johanna)

Tarhani maaelu viljelemise soov eeldabki pigem hõredalt asustatud piirkonda ja läbi füüsilise distantssi tekitab raskusi kommunikatsioonikanalite loomisega: „Kuna ma ei kohtu ka kellegagi, siis keegi ei ütle ka midagi. Eks me tegelikult olime ka suht eraldatuses enne. /.../ Ma tahan lihtsat elu siin. Oma talu pidada, aeda harida /.../“

- Töökeskkond kui barjäär

Asutuse suuremaks kasvamine pärssis sõprade leidmist töökohal ja töötamine enamikest kolleegidest erinevatel kellaaegadel raskendas uute kommunikatsioonikanalite teket.

Ma seletan seda sellega, et see on väga väike ühiskond, töökaaslased ei taha omavahel ka head sõbrad olla. /.../ See asutus on meeletult kasvanud viimaste aastatega. Nüüd on see palju suurem ja mitte nii intiimne kui varem. Ka töötajatelt oodatakse rohkem. Peab rohkem pingutama, on võistluslikum. (Edvard)

- Oma maa infoväljas elamine, kohalikud uudised ei paku huvi

Kohaliku meedia mittejälginine muutis kommunikatsioonikanalite loomisel raskemaks ühiste jututeemade leidmise. Samuti aeglustas see ka eesti keele selgeks saamist ja kogu integreerumise protsessi.

Probleem on see ka, et vahetevahel ma olen rohkem seal kui siin. Sest ma kuulan raadiot, vaatan telekat, mis iganes. Kas Katalooniast või Hispaaniast või Baskimaalt või kuulan kanaleid, kuulan raadiot. Ja siis mõtlen, et kuule Marcus, sa oled siin Eestis, sa pead rohkem vaatama televiisorit, raadiot kuulama ja nii edasi. Ma kuulasin kunagi, mul oli see pakett ja vaatasin. (Marcus)

Huvi puudumine eesti keele, kultuuri ja kohaliku elu vastu, mille tõttu Demir ei olnud ühtegi eestlasest sõpra tekkinud kahe aasta jooksul, pani teda endast halvemini mõtlema: „/.../ võib-olla me (välisüliõpilased) ei meeldi neile (kohalikele).“

- Inimeste liikuvus, kolimine

Paljud kommunikatsioonikanalid, mis immigrandid olid siin loonud, katkesid või jäid väga hõredaks, sest inimesed kolisid kuhugi teise piirkonda või riiki elama.

Mu naaber ühiselamust on nigeerlane ja tema läks ka praegu Nigeeriasse tagasi. Me kogu aeg rääkisime ja noh suhtlesime ja nüüd järsku kui ta on läinud, siis on nagu selline vaakumi tunne. Ta oli muidu kogu aeg kõrval.“ (Christopher)

- Tajutud kohalike külm, diskrimineeriv suhtumine kui barjäär

Intervjueeritavad tundsid, et neil on raske kommunikatsioonikanaleid luua kohalike elanikega nende külma või ükskõikse oleku ja negatiivse suhtumise pärast.

Ma ei osanud ealeski arvata, et eestlastest sõprade leidmine võib olla nii raske. Ma ei osanud seda karta, aga selline asi hakkas ilmnema.. Aga kohalikud inimesed, ma ei tea, võib-olla me ei meeldi neile. Alguses ma arvasin, et ainult mina näen asja nii, aga siis selgus, et kõik kurdavad selle üle, et oh me ei saa üldse eestlastega sõbraks. Siis ma ütlesin endale, et ok, mitte midagi ei ole valesti minuga. Ainus asi, mis mind on häirinud siin Eestis on sõprussuhete loomine kohalikega. (Demir)

Alguses nad tunduvad väga külmad olevat sinuga, aga siis järsku nad eristavad sind teistest ja tuleb välja, et sa oled nende väga hea sõber. (Johanna)

Mitmel inimesel oli väga raske luua kommunikatsioonikanalit elukoha leidmisel korteri omanikuga just sellepärast, et ta oli välismaalane. Mitte ainult kaugetest maadest pärit inimestele nagu elevantiluuranniklasele ja afgaanile, aga ka prantslasele.

Peale seda elukoha leidmine oli väga keeruline, sest... ma leidsin selle tänu internetile. Ma otsisin põhjalikult. Me helistasin igale poole. Keegi ei tahtnud...küsi mu rahvust. Kui ma ütlesin, et olen aafriklane, siis momentaalselt öeldi, ei... ei... Seega see oli suur õnn ja juhus. (Louis)

- Riigipoolse abi tajutud puudumine ja immigrandi majanduslik olukord kui barjäär

Immigrant tajus, et tal ei ole võimalik luua kommunikatsioonikanalit hariduse juurde pääsemiseks, sest riik pole loonud vastavaid võimalusi teatud sihtrühmale.

Ma tahan õppida, aga ma ei saa.. Valitsus ei aita pagulasi Eestis, nad ei toeta kuidagi. Noh näiteks, 16, 17, 18 aastased varjupaigataotlejad kui tulevad, et riik aitaks neil saada elukoha ja et nad saaksid ikkagi kuskil on õppimist jätkata. Siin on väga raske – kui ma tahan õppida, ma ei saa maksta oma korteri renti ja sellised asjad./.../ (Kamal)

- Madal huvi kohaliku kultuuri ja eluolu vastu kui barjäär

Immigrant on piiritlenud enda jaoks väga konkreetselt kui palju ja millist uut informatsiooni ta soovib uue keskkonna kohta, kus ta viibib ja see pärsib uute kommunikatsioonikanalite loomist.

Meile tagatakse selline info kultuurilise orientatsiooni päevade raames. Nii et ülikool tagab orientatsiooni päevad, kust me saame otse infot. Aga esimesel aastal ma jäin hiljaks ja seega jäin ilma kultuurilise orientatsiooni päevadest. Oma teisel aastal, kui ma tahtsin uuesti osaleda, siis keelduti, kuna ma ei ole esimese aasta tudeng. Ma siis ütlesin, et okei, ma siis ei vaja seda. Siis mul ei olnudki eriti teadmisi Eesti kohta. Ja ma võin ausalt öelda, et ega mul ei olnudki suurt vajadust selle järgi. Mul on oma enda kogemused. (Demir)

- Elukoht kui barjäär

Kommunikatsioonikanaleid oli immigrantidel raske luua hõreda asustusega kohas või väikeses asulas, kus on vähe võimalusi tegutsemiseks. Rajendra elas alguses Kehras, Kamal Illukal, Louis Illukal ja Narvas. Tarhan elas Lõuna-Eestis metsade vahel talus ja hiljem kolis Tallinna lähedale alevikku.

Kuus kuud me olime tõesti seal metsa sees ja ainus, kes oli kährik, kes jooksis maja eest läbi. Kährikud, jänesed, rebased, naaritsad, Läti kodukaitsjad ja siis ükskord tuli naaber ühelt poolt koeraga ja teinekord teiselt poolt naabrid oma koeraga. Ja kogu lugu. (Tarhan)

- Teeninduskultuur kui barjäär

Halb teenindus tõi mitmel korral endaga kaasa selle, et immigrant loobus kommunikatsioonikanali loomisest teenuse saamiseks või ostu sooritamiseks.

Ükskord mul oli varbaluu murdunud ja siis ma ei läinud kusagile. Ma lihtsalt andsin alla. Siis mitme nädala pärast ma sain Soome minna ja siis ma läksin seal arsti juurde ja nad ütlesid mulle mida teha ja siis sain abi. Aga paar nädalat ma ignoreerisin oma luumurdu. (Johanna)

Ühte asja ma olen siin õppinud, mis on võti õnne juurde, on et ära võta inimeste käitumist isiklikult. Ükskõik kuidas inimesed parasjagu käituvad, ära võta isiklikult seda! /.../ Ka seda olen õppinud, et ära mine CoMarketisse kui sul on olnud halb päev, sest müüjad on seal nii ebasõbralikud, et kui sa sealt lõpuks välja tuled, siis oled täiesti traumeeritud sellest. /.../ Nüüd neil on muidugi palju meeldivamaid teenindajaid ka tööle tulnud. (Johanna)

- Keele oskamatus kui barjäär

Kuigi näiteks Edvard leidis, et „*motivatsiooni on vähe olnud vahepeal, sest kõik räägivad inglise keelt.*“, võib kohaliku keele oskamatus, tekitada immigrandis hirmu tajuda/ tõlgendada ümbritsevat keskkonda valesti ning tunda end kõrvalejäetuna.

Koolis ma tunnen vahepeal, kuna ma ei saa eesti keelest aru, et õpetaja, kellega koos ma töötan võiks mulle rohkem tõlkida, aidata mind rohkem. Sest aeg-ajalt ma tunnen ennast juba päris paranoilisena ja tekib väike paanika. Sa näed, et direktor tuleb ja õpetaja, kelle assistent ma olen, räägib temaga ja siis teised ka ja siis ma hakkam mõtlema, et kas mina olen midagi valesti teinud ja nii. Õpetajate toas on juba selline atmosfäär, et kõik muudkui räägivad omavahel ja siis sa tunnend ennast kõrvalejäetult. (Claire)

Üks immigrant, kes oli eesti keele väga hästi omandanud, tundis, et see võib hakata tema hispaanlase identiteeti liiga tugevalt mõjutama. Siinkohal on tegu suurepärase integratsiooni näitega.

On immigrandid, kes on tulnud siia Eestisse ja nemad on muutunud eestlasteks. Nad käituvad nagu eestlasena. Mina ei taha absoluutselt seda. /.../Mulle meeldib elada Eestis, aga ma ei taha käituda teist moodi. Ma olen, kes ma olen. Ja võib-olla on see põhjus, miks ma ei oska nii hästi eesti keelt. Sest ma ei taha omandada suurepäraselt seda keelt. (Marcus)

Akultuuratsiooniteooria järgi on tegu integratsiooni ehk lõimumisega, mis esineb siis, kui inividid on huvitatud nii enda kultuurilise identiteedi säilitamisest kui ka teiste gruppidega pidevas kontaktis olemisest ning ühiskonna struktuurides osalemisest (Berry, 1997).

- Keele oskamatus kui barjäär töökoha saamisel

Eesti keele oskamatus tõttu kardeti, et on raske uut töökohta siin leida.

Hetkel tunnen ma ennast turvaliselt tänu oma tööle ja näiteks kui ma peaksin selle kaotama, ma tean, et mul väga vedas, et sain selle, siis ma ei tea kui turvaliselt ma ennast tunneksin. Kui ma peaksin otsima uut tööd, siis see oleks keeruline tänu keelebarjäärile. (Grace)

Keelebarjäär vähendas oluliselt valikuvõimalust olemasolevate töökohtade hulgas. Mitmel korral osutus keelebarjääri tõttu võimatuks teha seda tööd, mida sooviti: „ /.../ Ta ütles, et ma

ei saa seal praktikat teha kuna ma ei räägi eesti keelt. See oli barjääriks mulle.“
(Christopher)

- Keele oskamatus kui barjäär sotsiaalsetel üritustel osalemisel

Rajendra ja Biruta jaoks oli sotsiaalsest elust kõrvale jäämise võimalus piisav motivaator, et keel võimalikult ruttu selgeks saada.

Esiteks eesti keele õppimine, sest see oli minu jaoks väga imelik kui me läksime kuhugi peole või sõprade juurde ja teised räägivad eesti keeles ja naeravad ja mina istun vait. Ilmselt nad rääkisid mingi väga hea nalja, aga see on ekstreemselt imelik, kui ma ei saa seda nalja mõista, ma ei saa kunagi naerda. Alguses oli see, et õppida keelt nii kiiresti kui võimalik.
(Rajendra)

Kui mitmel teisel immigrandil ilmnes keelebarjäär just sotsiaalses suhtluses sõprade ja tuttavatega, sest töökeel ja –keskkond olid ingliskeelsed, siis Claire jaoks oli just professionaalne tegevus ja sotsiaalne suhtlus tööjuures raskendatud, sest töökeskkond oli eestikeelne. Claire leiab, et just ühiskondlikest tegevustest osavõtmiseks ja kaasärääkimiseks on eesti keele oskus väga oluline.

Ma sain aru ühte asja, et ametiasutustega läbimiseks on kindlasti vaja eesti keelt...eriti kui sul on endal initsiatiiv ja sa tahad ise midagi ajada. (Claire)

- Elukaaslase abi keelebarjääri ületamisel

Keelebarjääri puhul on just abikaasa väga suureks toetuseks, et igapäevaste olmeprobleemidega hakkama saada. Abikaasa olemasolu ei taga ka alati keelebarjäärist tulevate probleemide kadumist või võib tekitada suhtesse hoopis uusi lisapingeid.

Tema (abikaasa) elas seda alguses kindlasti raskesti üle. Väga raskesti. Ma nägin tema silmadest seda alguses, et ta küsis, mida paganat ma siin teen temaga. Näiteks meil olid remondimehed, kes ei rääkinud üldse inglise keelt ja tema pidi nendega rääkima kogu aeg kuigi ta ei tahtnud üldse. Ta pidas seda ikka minu kohustuseks. (Edvard)

- Immigrandi prioriteet inglise ja/või vene keelt õppida eesti keele asemel

Kui Marcus arvas eesti keele kohta, et „*kui sa ei oska seda keelt, siis loomulikult sa oled*

nullpunktis“, siis mitu immigranti ei pidanud eesti keele oskust eriti määravaks. Nende jaoks oli Eesti heaks platvormiks ennekõike inglise või ka vene keele selgeks saamiseks. Kahe inimese puhul oli inglise keele omandamine lausa eesmärk Eestisse tulles. Eesti keele õppimine esimeste oluliste eesmärkide juurde ei kuulunud. Demir tuli Eestisse selge sihiga omandada siin inglise ja vene keel.

Ma arvan, et keelte õppimine – iga keel annab võimu juurde. Siin maal see ei mängi võimalikult väga suurt rolli, sest siin kõik räägivad vähemalt kahte võõrkeelt ja rohkemgi. Aga minu maal kaks keelt soravalt suus, siis ma olen boss seal. Seega suurim väljakutse on need keeled, mida välistudengid siin räägivad – inglise ja vene keel ka minu puhul. (Demir)

Mõned intervjuueeritavad rõhutasid just vene keele oskuse vajalikkust Eestis kommunikatsioonikanalite loomisel. Mitmel juhul nähti seda, kas sama olulise või olulisemana kui eesti keele oskamist.

Ja üks asi, mis mind ei pannud keelt õppima oli see, et mul ei olnud kohalikke eestlastest sõpru. Kõik on külmad ja ei soovi väga sinuga rääkida. Siis ma ütlesin endale, et sorry, aga see keel ei ole kommunikatsiooni jaoks. /.../ Ma näen, et vene keel on siin tugevam ja seepärast ma valisin selle. (Demir)

- Tajutud kohalike halb inglise keele oskus kui barjäär

Immigrandid andsid ise vastuolulisi hinnanguid eestlaste inglise keele oskusele. Marcus tajus barjäärina kommunikatsioonikanalite loomisel just eestlaste kehva inglise keele oskust: „*Seal töötasin noortekeskuses ja vanadekodus. Ja kindlasti te võite ette kujutada kui raske oli mul seal sotsialiseerida vanade inimestega, kellel inglise keel oli null.*“ Louis'i jaoks oli ainult vene keelt ja mitte mingeid muid keeli rääkiv keskkond äärmiselt piirav igapäevaste kommunikatsioonikanalite loomisel: „*Ma olin Narvas päris pikka aega... ma ütlesin endale, et see linn pole tehtud minu jaoks, sest inimesed ei saa suhelda minuga kui nad räägivad ainult vene keelt.*“

- Tajutud eestlaste negatiivne suhtumine eesti keele rääkimise püüdesse kui barjäär

Immigrante on pärssinud kommunikatsioonikanalite loomisel ka eestlaste halvustav suhtumine neisse, kui nad püüdliselt praktiseerivad eesti keelt.

Kui ma proovin rääkida Eesti keelt, siis inimesed naeravad. See on väga kummaline. Siis ma proovin mitte rääkida, sest siis ma mõtlen, et kas ma kõlan siis tõesti nii halvasti. See on kummaline, sest eestlased alati ütlevad ei siin on palju inimesi, kes siin on elanud nii pikalt ja nad ikka ei räägi keelt aga siis kui sa proovid siis nad naeravad. (Grace)

Ma mäletan ükskord me läksime pubisse Venetsueelast pärit kolleegiga. Ma läksime baari ja ma mäletan ta hakkas baarmeniga rääkima eesti keeles. Ja loomulikult tal oli kummaline aktsent, kuna ta polnud siit päri. Ja siis see mees hakkas küsima, et mida, mida sa ütlesid, ütle seda inglise keeles. Ta oli väga ebaviisakas. On keeruline õppida keelt kui see ei ole kerge. (Grace)

- Kohalike käitumise mittemõistmine

Immigrandid, kes ise alkoholi ei tarbinud, pigem vältisid kommunikatsioonikanalite loomisel selliseid keskkondi, kus peaksid purjus kohalikega kokku sattuma.

Tegelikult on... teoorias jah... teoreetiliselt ma olen isegi liige grupis „Välismaalased Eestis“, aga ma ei külasta neid kunagi, sest... ma tean sealt paljusid inimesi, aga ma ei külasta neid, miks? Sest, kui nailon kohtumine, siis nende põhiline eesmärk on joomine. Ja ma ei joo, seega minu jaoks on see mõttetutu põhimõtteliselt. (Rajendra)

Ma ei lähe väga palju välja sellistesse baaridesse... see on harva kui ma lähen joogikohtadesse, sest ma ütlen endale, et inimesed on seal purjus. See ei ole lihtne seal tutvuda normaalse inimesega nagu. (Louis)

- Ebaturvalisus kui barjäär

Ohtlik juhuslik intsident immigrandi saabumise järgsetel lähipäevadel võib mõjuda uusi kommunikatsioonikanalite loomisi pärssivalt.

See oli Pääsküla piirkond. Ja ma läksin mööda teed ja nägin, et miski oli maha kukkunud sinna tee peale. Mul oli kuidagi selline imelik tunne, et ok, parem on sinna mitte minna. /.../ Järgmisel päeval ma läksin jälle samale alleele, et oma pead muredest tuulutada ja äkki oli seal üks mees, kes jõllitas mind, ise koristas lehti või midagi sellist... ja siis ta hakkas rääkima minuga, et kas sa kuulsid eilsest./.../... siin tapeti üks naine kell 12 päeval. Ma tundsin ennast väga kohutavalt peale seda. Et see oli just siis juhtunud kui mina sinna tulin. Nii et esimene

nädal Eestis... peale seda ma istusin terve nädala kodus ja ei läinud mitte kuhugi. /.../ Pärast seda ma ei tahtnud kuhugi minna tükk aega, eriti õhtuti. Noh, et õhtul võib veel rohkem riske olla. (Biruta)

4.3.2 Soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel

- Keele õppimine

Eesti keele oskamatuses tulenevaid barjääre käsitlesin eelnevas peatükis. Eesti keele õppimist pidasid enamused intervjuueeritavatest väga oluliseks.

Aga kui sa oskad seda keelt ja eesti kultuuri, kombeid ja ajalugu tead, siis see on pluss. Eestlased peavad väga tähtsaks, et immigrant austab seda kultuuri ja keelt. Eestlastel kohe aktiveerub selline seostusmehhanism, et vaata sina alles tulid ja juba räägid keelt, see venelane on elanud Eestis 50 aastat ja ei oska mitteühtegi sõna eesti keelt. (Marcus)

Keelebarjääri ületamine tagas immigrantidele ka enesehinnangu tõusu.

Ütleme nii, et varem oli barjäär keele näol olemas, aga enam mitte. Sest võib-olla, ma olen siin Eestis varsti juba 5 aastat ja ajaga ma kasvan järjest enesekindlamaks siin ja ma tean mis kohalikud asjad, sündmused siin toimuvad ja ma olen teadlik kohalikust kogukonnast, siis ehk sellepärast ma võin öelda, et ma olen nüüd enesekindlam kui ma olin ütleme kolm aastat tagasi kui ma vaatan tagasi. (Rajendra)

- Töökeel eesti keel

Mitmetel immigrantidel oli töökeeleks inglise või vene keel. Need, kelle töökeel oli eesti keel rääkisid ka vaieldamatult paremat eesti keelt kui muu töökeelega immigrantid.

Ma õpetan hispaania keelt eesti keele baasil, see on kindlasti mulle endale väga hea. (Marcus)

- Immigrantist sugulane, kes saab aidata vahendada samasse kohta tööle saada, kus ta ise on.

Kuigi Grace ise töö leidmiseks tutvusi ei kasutanud, oli ta mõne aja pärast ise kommunikatsioonikanaliks oma nõole töökoha leidmisel samas kohas, kus ta isegi töötab: „Mul on mu nõbu, /.../ Me töötame koos. Ta töötab teises osakonnas... ja ma töötan kliendisuhete osakonnas. Me oleme erinevates osakondades aga me töötame meeskonnana.“

- Töökeskkond

Töökoht koos oma töötajate ja nende vahel leviva informatsiooniga on immigrandile väga tänuväärne õpimaterjal ja keskkond uues riigis hakkamasaamisel: „/.../ saan töökohal infot kuhu minna, mida teha. Nad on selleks alati valmis. Ma mäletan ükskord üks tüdruk saatis mulle pika nimekirja restoranidest mida proovida /.../“ (Grace)

- Oma maa kultuuri (toit, keel) tutvustamine. Kohalike huvi immigrantide vastu.

Kamalil oli suur huvi keel selgeks saada ja tema eestlasest sõber, oskas teda kokku viia pärsia keelt praktiseerida sooviva üliõpilasega.

Eestlasega saime tuttavaks nii, et mina tahtsin eesti keelt õppida ja tema tahtis pärsi keelt õppida ja siis Liidia, ma ei tea kuidas ta leidis tema, aga ta andis tema emaili aadressi mulle. Siis ma läksin ja kohtusin temaga. See oli ma arvan kaks ja pool aastat tagasi. Praegu ka temaga suhtleme aeg-ajalt. (Kamal)

Siin Eestis enamus inimesi armastab tõesti teravat toitu või india toitu ja nad küsivad selle kohta palju asju ja sellest rääkides, sa võid saada sõbraks kellegagi ja... /.../ (Rajendra)

- Abikaasa tutvused ja sõprade sõbrad kui soodustavad asjaolud

Abikaasa tutvused aitasid leida elukohta, töökohta, esimesi sõpru, saada vajalikku informatsiooni kohalikel teemadel, saada abi asjaajamistel ametiasutustega.

ID kaardi tegemiseks ma võtsin abikaasa ema kaasa, sest selles asutuses keegi ei rääkinud inglise keelt. (Biruta)

Ainult läbi sõprade olen tööd leidnud. Läbi inimeste, kes teavad mind. (Johanna)

- Rahvuskaaslaste grupid, meililistid

Rahvuskaaslaste grupid aitasid luua tutvuseid siinviibivate rahvuskaaslastega, leida töökohta, saada teada erinevatest üritustest, mis toimumas on üle Eesti.

Järgmise töökooha ma leidsin pooleks aastaks. Ka läti meililisti kaudu... see on lätlastele, kes elavad Eestis... igasugused uudised, töökuulutused, üritused, mis siin toimuvad, kogunemised. (Biruta)

- Interneti lehekülgede arusaadavus ja kerge kasutamine

Interneti kasutamist immigrantide seas soodustab interneti kättesaadavus erinevates avalikes kohtades, ID-kaardi kasutamine digitaalse allkirja andmisel kui teatud teenuste kasutamisel ning hästi välja arendatud ja käepärased veebilehed ning nende kaudu saadavad teenused. Lisaks asjaolu, et kõik info on sel ka inglise keeles kättesaadav.

/.../ aga igal juhul kui ma tulin siia, siis töö leidmine ei olnud väga raske, sest kõik oli jällegi internetis olemas. (Rajendra)

- Algatusvõime

Initsiatiivi võtmine aitas uues keskkonnas luua uusi kontakte, leida sõpru, elukaaslane, saada töökoht.

Ja ka ma kohtasin seal... Polymeris ühte organisatsiooni nagu Ökoloogilise kaitse...ee... tegevuse organisatsiooni ja nemad tegid erinevaid sündmuseid... näiteks ma sain nendega koos organiseerida ühte töötuba Sillamäel ja ma kohtasin seal erinevaid inimesi. (Claire)

- Väljaskäimiskohad

Inimesed nimetasid väga erinevaid väljaskäimiskohti vastavalt oma huvidele ja vajadustele. Mõned, perekesksemad immigrantid, ei käinud kusagil väljas ja selle võrra tekkis neil ka vähem uusi kontakte.

- Immigrandi suhtumine

Immigrandi avatud ja huvi tundev suhtumine uues keskkonnas soodustas nii uute sõprade leidmist kui ka tööpakkumiste saamist.

/.../ ma tean mis kohalikud asjad, sündmused siin toimuvad ja ma olen teadlik kohalikust kogukonnast, siis ehk sellepärast ma võin öelda, et ma olen nüüd enesekindlam kui ma olin ütleme kolm aastat tagasi kui ma vaatan tagasi. (Rajendra)

Ma mõtlen alati, et mis ma saan ise endapoolt ära teha, et siin ühiskonnas elada. (Louis)

- Multikultuurse keskkonna tajumine, kus on palju välismaalasi ja töökohti neile. Multikultuursus soodustab kohalike välismaalaste vaheliste kommunikatsioonikanalite teket. Kuna Tallinn ei ole väga suur linn ja siia on koondunud suurem osa immigrante, siis tajuvad nad siinset keskkonda üsna multikultuursena. Eriti need immigrandid, kes on Eestis elanud juba rohkem kui 3-4 aastat.

Praegusel hetkel on olukord väga teistsugune. Nii paljud firmad otsivad ainult inglise... sest nende põhiline ärikeeel on inglise ja nii paljud firmad kasvavad suuremaks ja rahvusvahelisemaks. Ütleme nii, et neli aastat tagasi või midagi sellist, olukord oli päris erinev... eesti, vene, soome, saksa, kes teab kui palju keeli veel... selles mõttes oli minu jaoks päris raske. /.../ Nüüd on väga palju välismaalasi, aga kui mina tulin, siis esiteks, oli vaevu üldse mõni hindu siin. Väga vähe. Ja üldisemalt välismaalaste osas, oli ka väga vähe. (Rajendra)

- Eesti kui soodustav keskkond erinevate keelte õppimiseks. Immigrantide kommunikatsioonikanalite loomisele võib kaasa aidata selline ühiskond, mis on soodne erinevate keelte õppimisele ja rääkimisele.

Aga siin Eestis, mis on väljakutse ka hea on see, et õppida keeli. Mida rohkem keeli õpid, seda parem. Siin on hea keskkond õppida ka teisi keeli, Hispaanias keskkond ei soosi teiste keelte õppimist, sest kõik on hispaania keeles. Siin sa saad palju õppida. (Marcus)

- Eestlaste hea inglise keele oskus. Immigrandid said tänu teatud osa eestlaste hea inglise keele tõttu nendega kergesti kontakti võtta, aga vähendasid samas motivatsiooni eesti keele õppimiseks.

Ausalt öeldes mul ei ole mingit probleemi siin suhtlemisega. Enamus rahvast räägib inglise keelt. Ja bussis kui keegi räägib vene keelt, siis ta ei oska arvatagi, et ma saan päris paljust aru tegelikult. (Christopher)

- Elukoht

Väga isoleeritud metsadevahelisest hajaküllast linnalähedasemasse alevikku kolimine võib immigrandi jaoks olla suur positiivne muutus kommunikatsioonikanalite tekkimise sagenemise osas.

Siin, kus me nüüd elame on inimesed sellised hästi uudishimulikud. Tahavad suhelda ja on sõbralikud. Siin on sellise väikese koha värk. Soovisid kuuri juures juba häid munadepühi! Nad nagu tahavad suhelda või nii. Poe juures oli meie kohalik alkohoolik, kes küsis meilt, et millal see jääaeg ükskord otsa lõppeb. Selline väikese koha asi, et pannakse tähele ja tahetakse paar sõna rääkida. Nii naisega kui minuga. See on väga lahe. (Tarhan)

- Kohalike rahvusaaslastega suhtlemise vähendamine

Rahvusaaslastega suhtlemise vähendamine tõi automaatselt endaga kaasa uute kohalike kommunikatsioonikanalite tekke ja võimaluse rohkem osa saada kohalikust elust.

Mul oli ka kaks soomlasest sõpra siin Kunstiakadeemias. Nemad olid ainsad lähedased sõbrad esimesel kahel aastal. Aga siis Pauliina kolis välja ja võib-olla siis ma hakkasin rohkem suhtlema ka teiste eestlastega siin. Ma hakkasin keelt rohkem mõistma ja.. (Johanna)
Minu suurim probleem oli alguses see, et ma jäin oma rahvusaaslastega kokku. Me elasime koos ühes korteris teiste türklastega ja ma tundsin ennast ebamugavalt, nii et ma lõpuks tulin ära ülikooli ühiselamusse. (Demir)

- Kodumaal elavatelt lähedastelt vähema nõu ja toe küsimine ja soov nende ootustele vastata.

Christopheril soodustas uue kommunikatsioonikanali teket asjaolu, et oma perele ja lähedastele kodumaal ta igapäevaseid raskuseid kurta ei tahtnud kuigi suhtles nendega regulaarselt. Varem koduriigis elades sai ta seda teha, aga uude riiki kolides, tundis ta, et ei saa oma pere koormata siinsete muredega. Nendele pidas ta oluliseks kasvõi valetada oma käekäigust: „*Vahel, isegi kui mul on mingi probleem, siis ma ei ütle seda neile. Ma hoian*

selle endale. Vahel nad helistavad, küsivad, kuidas mul läheb. Mul ei lähe hästi, aga ma ütlen neile, et kõik on korras.“

Põhjus, mis ajendas Christopheri oma töökaaslasega lähedaseks saada, seisnes perekonna ootustele vastamises koduriigis: „*Ka mu pere, ema, ikka muretsseb palju. Mu pere sõltub minu edust – et kas ma olen edukas, kas mul läheb hästi. Nad ootavad minust, et ma saaks edukaks. Seepärast ma tulin selle pika tee siia Euroopasse, et õppida ja siis hea töökohaga ennast kindlustada. See on nagu uhkus minu perele, et mul hästi läheks.“*

Nii tekkiski naisega, kes oli töö juures väga hooliv ja tähelepanelik Christopheri suhtes, kommunikatsioonikanal, mis tagas talle vajaliku toe ja nõu, mida ta oma perekonnalt ei pidanud õigeks küsida. Kohaliku kanali valik on igati õigustatud sellistes küsimustes, kus ta pere Aafrikas ei oskakski nõu anda.

Siin Eestis on üks inimene, kes annab mulle nõu. Vanem naine, kellega koos ma töötan African Kitchenis, Julia, ma hindan teda kõrgelt. Ta on nagu ema mulle siin. Ta ikka küsib, et kuidas kooliga läheb ja muude asjadega. See ei ole nii, et me ainult töötame köögis koos ja kõik. Me oleme väga lähedased. Ta annab mulle sageli nõu. Vahetevahel ma tunnen, et ma ei ole tugev või tunnen ennast üksikuna, siis ta alati toetab mind. Ma ei tea, kuidas ta alati aru saab, kui ma ei ole päris kombes. Siis ta küsib minult, et milles asi, mis muret teeb. Ta on väga hea minuga./.../ (Christopher)

Antud tööjuures loodud kommunikatsioonikanal aitas Christopheril omakorda ka uusi kohalikke kommunikatsioonikanaleid luua.

Ta alati ütleb mulle, kui ma räägin, et tunnen ennast üksildaselt, et ma pean välja minema ja midagi tegema. Sest ega ma ei käinud palju väljas. Tema oli see, kes alati ütles mulle, et sa pead välja minema, kohtuma inimestega, leidma sõpru. Siis ma selle tulemusel hakkasin väljas käima rohkem. Sest enne ma tõesti ei käinud palju. Rohkem jalutasin tänaval võib-olla. (Christopher)

- Tutvusringkonna tugi ja abi

Tuttavate ringi kasvamine aitab leida uuest keskkonnast vajalikku informatsiooni ja paneb aluse nõrkade sidemete tugevusele (Granovetter, 2005)

Ja mingil põhjusel need inimesed, keda ma esmalt kohtasin... siis Tallinn on väike ja sa kohtad neid uuesti ja siis kui ma ühtesid tuttavaid uuesti kohtasin, siis ma uurisin, et kas on võimalik Tallinnast välja minna kuhugi ka mere äärde või kuhugi maale ja siis nad olid nõus... käisime Vääna-Jõesuus ja veel igal pool... ja nendest said meie väga lähedased sõbrad. Ja nii see hakkas minema, et sõbra sõber ja selle sõbra sõber ja teise sõbra sõber... enamasti ma kohtasin oma sõpru niimoodi siin. (Claire)

- MTÜ-de poolne abi

Ainult üks inimene antud uurimuses oli saanud MTÜ-lt teenust. MTÜ oli ise tema poole pöördunud ja abi pakkunud tema pagulase staatuse tõttu.

/.../ teha ja siis ma helistasin oma tugiisikule ja me läksime Kopli sotsiaaltoetuste osakonda ja saime mulle toimetulekutoetuse vormistada, sest ma olin siis ametlikult töötuna arvel ja alles läksin koolitusele. (Louis)

- Eesti meedia jälgimine

Meedia jälgimine andis immigrantidele enesekindlust juurde ja pani neid paremini siinset elu mõistma ehk aitas rahuldada nii enesehinnangu kui kuulumise vajadust.

Eesti uudiseid ma jälgin pea-aegu regulaarselt Delfi ja Postimees. Äripäev ka ma võin öelda. Äripäeva ma loen iga päev ja kahte-kolme india ajalehte loen ka ja hoian kursis, mis toimub. Ma loen iga päev ajalehti, sest ma tahan hoida ennast kursis, mis toimub maailmas, nii Eestis kui mujal. Et kui Põhja-Korea ründab, siis ma tean kuhu minna [naerab]. Ütleme nii, et Eesti on mu kodu, aga mu süda on ikka Indias või India on ikka mu kodumaa ja kutsub mind alati. (Rajendra)

Vahekokkuvõte:

Kommunikatsioonikanalite loomist immigrantidel Eestis raskendavad järgmised asjaolud: elustiil, töökeskkond, oma maa infoväljas elamine, liiga värsked kommunikatsioonikanalid, uute kontaktide liikuvus/kolimine, tajutud kohalike külmus, päritolu, riigipoolse abi tajutud puudumine, majanduslik olukord, madal huvi kohaliku kultuuri vastu, elukoht, teeninduskultuur, keele oskamatus, inglise või vene keele eelistamine eesti keele asemel,

kohalike halb inglise keele oskus, tajutud eestlaste negatiivne suhtumine eesti keele rääkimise püüdesse, alkohol, ebaturvalisus.

Soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel oleksid: keele õppimine, töökeel eesti keelena, oma maa ja keele tutvustamine kohalikele, elukaaslase tuttavad, rahvuskaaslaste gruppidesse, listidesse kuulumine, interneti leheküljed, algatusvõime, immigrandi suhtumine, väljaskäimiskohad, multikultuursus, eestlaste hea inglise keele oskus, elukoht, rahvuskaaslastega suhtlemise vähendamine, töökeskkond, tutvusringkonna abi, MTÜ abi, Eesti meedia jälgimine.

5 ARUTELU

Keskendun arutelus immigrantide kommunikatsioonikanalite uurimisel ilmnenu üllatavatele, probleemsetele ja vastuolulistele aspektidele.

Uurimistöös oli üllatav kuulda mõnelt intervjuueeritavalt, et nad tajuvad oma elukeskkonda Eestis väga rahvusvahelisena. Toodi esile suurt ajalist muutust, kuidas nende saabumise ajal Eestisse kaks või kolm või viis aastat tagasi oli veel väga vähe välismaalasi ja immigrandil väga raske tööle saada. Nüüd aga näevad nad, kui palju on just välistööjõule mõeldud ametikohti erinevates firmades ja kuidas immigrante tuleb järjest juurde. Leiti, et praegusel hetkel on lihtne välismaalastest spetsialistidel siin tööd saada. Immigrandid tajusid, et neil tekib pigem konkurents teiste välismaalastega, kes ka tahavad siia tööle tulla kui kohalikega. Immigrandid käivad erinevates rahvusrestoranides söömas, käivad külas oma eri maailma paigust pärit töökaaslastel, sõidavad oma kodumaale kas tihemini või harvemini, suhtlevad oma eestlasest elukaaslasega inglise või mõnes muus võõrkeeles, saavad mitmed teenused ja toimingud erinevate asutuste ingliskeelsetel veebilehtedel ID-kaardi lugejaga tehtud ning vaatavad kodus televiisorist välismaakanaleid. Neil on loodud palju kohalikke kommunikatsioonikanaleid, kuid need kohalikud on enamuses erinevad välismaalastest kohalikud. Oli üllatav tajuda keset väikest riiki nii selgelt omaette rahvusvahelise maailma eksisteerimist, kuhu põhirahvusest inimesi väga palju ei satu. Kommunikatsioonikanalite loomist teiste kohalike välismaalastega ei raskendanud neil miski. Kindlasti mõjutab seda nähtust immigrantide kogunemine pealinna ja teistesse suurematesse linnadesse, mis on suhteliselt väike ja piiritletud ala ning mis soodustab erinevate immigrantide omavahelist suhtlemist.

Huvitav oli vaadelda, et immigrantidel, kes olid tulnud õppima rahvusvahelisse magistriprogrammi Eestis, oli prioriteet Euroopasse tulemine ja see, et nad saavad siin head rahvusvahelist haridust omandada. See, et nende rahvusvahelise elu kõrval eksisteerib ka Eesti elu, oli kõrvaline ja vaid aeg-ajalt esilekerkiv nüanss. Nad olid küll valmis integreeruma Euroopa rahvusvahelisse ringkonda, kuid mitte konkreetselt siia, ühte väikesesse kultuuri. See keskkond toimis pigem hüppelauana multikultuursusemasse suurlinna.

Analüüsist joonistus välja, et üks osa immigrantidest kasutasid eelistatavalt samu kommunikatsioonikanaleid erinevate vajaduste rahuldamiseks. Võib öelda, et kõigepealt prooviti ühe kanali kaudu võimalikult paljud vajadused rahuldada ja kui see ei õnnestunud, püüti uus kanal leida ja seda kasutada. Näiteks inimene, kes kasutas eneseteostuse vajaduse rahuldamiseks kanalina tänavat, sõlmides seal kontakte tööandjaga, kasutas tänavat ka armastuse ja kuuluvuse vajaduse rahuldamiseks, leides sõbrad kui ka elukaaslase sealt. Teine inimene, kes leidis esialgu oma elukoha interneti teel, oma eestlasest abikaasa abil, leidis ka töökoha internetist, abikaasa suunamisel, mis lehekülgedelt leida töökuulutusi. Kolmas intervjuueeritav, kes leidis elukoha eestlasest abikaasa sugulaste kaudu, sai ka oma eneseteostuse vajaduse rahuldada perekonnale pühendumise näol. Neljas inimene kasutas pidu nii armastuse ja kuuluvuse vajaduse rahuldamiseks (sõprade ja elukaaslase leidmiseks), oma esmase turvalisuse vajaduse rahuldamiseks (peol sõlmitud tutvuste kaudu korteri leidmisega) kui ka eneseteostuseks (esimesed projektid, millega immigrant sai oma ideid ellu rakendada hakata, olid tänu peol kohatud sõprade).

Varieeruvamaid kanaleid hakati kasutama erinevate vajaduste rahuldamisel üldiselt mõne aja möödudes peale saabumist Eestisse, kui kõige esimesed kanalid olid juba loodud. Kanalite varieerimises olid inimesed julgemad ja vabamad kui neil oli vaja järgmist elukohta või töökohta leida või uusi sõpru, elukaaslast leida. Näiteks seni tänavat kommunikatsioonikanalina kasutanud inimene hakkas uusi kontakte looma läbi juba tekkinud sõprussidemete või seni elukoha ja töökoha läbi interneti leidnud immigrantid, asusid järgmisel korral kasutama kanalina töökaaslast või sõpru.

Intervjuude analüüsist kerkisid esile immigrantide vastuolulised nägemused samadele teemadele: üks immigrant leidis, et turvalisuse tundele Eestis aitab kaasa tänavapildis paljude politseipatrullide nägemine ja samal ajal teisel immigrantil aitab turvaliselt tunda see, et ta ei näe üldse politseid linnapildis. Üks immigrant oli šokeeritud, et Kodakondus- ja migratsiooniosakonnas ei rääkinud keegi inglise keelt. Teine immigrant oli šokeeritud, et Kodakondus- ja migratsiooniosakonnas võeti teda soravas emakeeles, inglise keeles, vastu. Üks immigrant leidis, et eesti keele õppimine on äärmiselt oluline edaspidise hakkamasaamise seisukohast, teine nägi seda kui kõrvalist keelt, millest enim tuleks vene keel kui rohkem kasutatust leidev keel ära õppida. Kõik sellised vastuolud näitavad suhtelisust ja seda, kuiõrd erinevad inimesed näevad samu olukordi erinevalt.

Analüüsi käigus ilmnis immigrantidel erinevaid uue kultuuriga kohanemise variante Berry akulturatsiooniteooria järgi. Enamike antud uurimuse intervjueritavate puhul väljendus nende kommunikatsioonikanalite loomises integratsioonile orienteeritud käitumine. Sellised inimesed löid uusi kommunikatsioonikanaleid nii kohalike eestlaste-venelastega kui ka teiste välismaalastega Eestis. Samas, hoidsid nad kontakti ka oluliste inimestega kodumaalt. Ühe immigrandi puhul oli tegu integratsiooni ja marginalisatsiooni huvitava kombinatsiooniga. Tal puudusid võimalused enda kultuuri säilitamiseks - ta ei saanud teatud põhjustel kodumaaga kontakti võtta ja tal puudus ka Eestis vastavast riigist pärit inimeste kogukond. Ometi ei olnud ta huvitatud eesti keele õppimisest ega siinsest kultuurist ning tundis ennast teatud juhtudel diskrimineerituna. Kogu selle marginalisatsioonile viitava käitumise taustal, käis ta hooti inimestega oma vajaduste rahuldamise eesmärgil tänaval kasulikke kontakte loomas, mis on integreerumisele suunatud käitumine.

Ilmnis et inimesed, kelle turvalisuse vajadus oli sissetuleku näol päritoluriigi kaudu rahuldatud, võivad tunda märgatavalt vähem vajadust luua uusi kommunikatsioonikanaleid, kui need, kelle sissetulekuallikas oli Eestis. Keelt õppima motiveeris enamikel intervjueritavatest turvalisuse ja eneseteostuse vajadus, et leida paremat töökohta, saada aru ümbritsevast keskkonnast, suhelda kohalike inimestega. Kui inimene ei pidanud siin elades tööd leidma ja tööjuures arenema ja edukalt hakkama saama nii töö kui teistega suhtlemisega, siis polnudki immigrandi jaoks keele oskamine nii hädavajalik, eriti kui on veel eestlasest abikaasa olemas.

Teatud põhjustel iga immigrant ei kasutanud kõiki neid kanaleid, mis tal olemas olid. Näiteks umbkeelne immigrant, kes ei räägi ei inglise ega eesti keelt, hõredalt asustatud alevikus elades ei vajanud kontakti teiste samasse alevikku elama tulnud rahvuskaaslastega, sest tema kuuluvuse vajadus oli rahuldatud tema emakeelt rääkiva eestlasest abikaasa ning kodumaal elava ülejäänud perekonnaga, kellega ta tihedalt suhtles. Samuti rahuldaskid enamik immigrante oma turvalisuse vajadust pigem koduriigi või välismaailma uudiste lugemisega kui Eesti omadega. Immigrant, kelle eneseteostuse vajadus oli teatud osas rahuldatud, leidis, et ta saab ennast Eestis teostada samamoodi nagu ükskõik, kus mujal riigis, tajudes, et miski teda otseselt ei takista. Inimene, kelle eneseteostusvajadus oli rahuldamata, pidas siinset keskkonda üldiselt ebasoodsaks ja pärssivaks ning ei olnud leidnud sobivaid kommunikatsioonikanaleid oma vajaduste rahuldamiseks.

ENESEREFLEKTSIOON

Käesoleva töö kirjutamisel pean kõige raskemaks, aga samas huvitavaks põhistatud teooria alusel kodeerida intervjuusid. Tekkis selline tunne, et kas ma märkasin kõiki koodide omavahelisi olulisi seoseid ja kas ma märkasin kodeerida vajalikud koodid või jäi midagi kodeerimata. Õnneks toovad Strauss & Corbin (2008) välja sarnase reaktsiooni, mis igal kodeerijal võib kergesti tekkida ja lohutavad sellega, et isegi kogenud uurijatel tekib selliseid kahtlusi. Nende sõnul, on võimalik lõputult kodeerida ja uusi seoseid leida. Leian, et põhistatud teooria meetodi rakendamine kodeerimisel oli antud uurimuse puhul õige otsus. See võimaldas läbi kodeerimise leida immigrantide intervjuudest uut ja olulist teadmist nende kommunikatsioonikanalite loomist mõjutavatest teguritest.

Väga nautisin süvaintervjuude tegemist erinevatest kultuuridest pärit erinevate väärtussüsteemidega immigrantidega. Ometigi oli see suur väljakutse aktiivselt kuulates ja intervjuueeritavale kaasa elades, pingsalt jälgida, kas ma saan oma küsimuste kaudu temalt seda informatsiooni, mida ma vajan. Tekkisid sellised kahtlused, et kas äkki on midagi, mida ma ei märka küsida ja mis seetõttu ei luba töös uuel teadmisel sündida? Kui ma oleks temalt küsinud teistmoodi, kas ta siis oleks mulle rääkinud midagi muud? Intervjuueerijana sain selleks alati peale igat intervjuud teha väikesed muudatused küsimustes järgnevateks intervjuudeks ja kirjutada üles mõned järeldused ja märkused. Kui alguses olin ebakindlam ühel ja samal teemal järjest küsides „miks“ ja „kuidas“ küsimusi, siis peale esimesi intervjuusid mõistsin selle tegevuse olulisust minu uurimistöö seisukohalt ja küsisin julgelt täiendavaid küsimusi.

Antud tööd võib pidada sissejuhatavaks uurimuseks Eestis elavate immigrantide uute kohalike kommunikatsioonikanalite uurimisel, sest spetsiifiliselt kommunikatsioonikanalitele, ei ole seni keegi keskendunud. Immigrantide kommunikatsioonikanalid vajaksid edasist uurimist, täpsemalt just kommunikatsioonikanalite loomise ja kasutamise muutumine pikema aja jooksul uues keskkonnas.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, mis asjaolud soodustavad ja mis pärsivad uute kohalike kommunikatsioonikanalite loomist immigrandil Eestis. Soodustavate ja raskendavate asjaolude paremaks mõistmiseks seadsin uurimisülesandeks selgitada välja, milliseid kohalikke kommunikatsioonikanaleid immigrandid loovad Eestisse saabudes vastavalt inimese põhivajadustele ning seejärel analüüsida kõiki ilmnunud raskendavaid ja soodustavaid asjaolusid. Antud uurimistöös on jälgitud eelkõige esmaste kommunikatsioonikanalite loomist ja järeldused on tehtud nende pinnalt. Milliseid kommunikatsioonikanaleid kasutab inimene edaspidi, on eraldi uurimisteema.

Töös selgus, et kommunikatsioonikanalite loomist immigrantidel Eestis raskendavad järgmised asjaolud: teistest inimestest eraldatud elukoht, immigrandi ajapuudus, vähesed kontaktid töökolleegidega, töökolleegide puudumine, oma maa infoväljas elamine, uute kontaktide liikuvus/kolimine, kohalike inimeste eelarvamusega suhtumine immigrantidesse, kohalike inimeste ebaviisakas, vaenulik ja agressiivne suhtumine ning sellest tekkiv frustratsioon, kohaliku keele aktsendiga rääkimine, riigipoolse abi tajutud puudumine, majanduslikud piirangud, madal huvi kohaliku kultuuri vastu, kohaliku keele mitte oskamine, kohalike inimeste inglise keele mitte oskamine, inglise või vene keele eelistamine eesti keele asemel, tajutud eestlaste negatiivne suhtumine eesti keele rääkimise püüdesse, vastuvõtva ülikooli võimetus elukohta pakkuda välistudengile, kohalike käitumise mittemõistmine, sealhulgas alkoholi tarbinud kohalike pelgamine, tänavatel rassistlike märkuste tegemine immigrandile. Barjääride tõttu jäid immigrantidel mitmed kommunikatsioonikanalid loomata. Näiteks ei õnnestunud mitmetel intervjuueeritavatel tööd leida läbi töökuulutusportaalide, Kamal ei olnud leidnud viisi, kuidas oma poolelijäänud keskharidust lõpetada ja Christopher ei olnud leidnud võimalust praktikale minna mõnes asutuses. Mitmel immigrandil oli suuri raskuseid korteri leidmisega, sest elukoha omanik ei tolereerinud teisest rahvusest isikut.

Soodustavad asjaolud uute kommunikatsioonikanalite loomisel oleksid: kohaliku keele õppimine, kohalike huvi uute kultuuride vastu, kohalik elukaaslane, interneti kättesaadavus,

internetilehekülgede arusaadavus, suur valik teenuseid interneti teel, suhted elukaaslase tuttavatega, kohalikesse rahvuskaaslaste ja muudesse rühmadesse ning listidesse kuulumine, internetileheküljed, mis annavad uut teavet ja infot teenuste kohta, algatusvõime ja initsiatiivise kontakte luua, immigrandi huvi kohaliku elu vastu, suhtumine, kokkusaamiskohtade olemasolu elukohas, teiste välismaalaste olemasolu, töökohtade olemasolu välismaalastele, sotsiaalselt aktiivsete inimeste keskkond, kohalike hea inglise keele oskus, hajakülast alevikku kolimine, kohalike soe suhtumine, rahvuskaaslastega suhtlemise vähendamine, et anda võimalus uute kommunikatsioonikanalite tekkele, tutvusringkonna abi, MTÜ abi, Eesti meedia jälgimine.

Samu kommunikatsioonikanaleid löid ja kasutasid immigrandid erinevatel eesmärkidel. Kui ühe immigrandi jaoks oli internet oluline, vaid elukoha leidmiseks, siis teise jaoks oli see asendamatu nii töökoha, elukaaslase, elukoha kui rahvuskaaslaste leidmiseks. Kui üks inimene kasutas tänavat pea kõigi oma vajaduste täitmisel, siis teise intervjueeritava jaoks oli see Eesti kontekstis mittetoimiva kanalina täielikult välistatud. Kui enamikele inimestele oli peo-keskkond kanal sõprade ja potentsiaalse kallima leidmiseks või tutvusringkonna suurendamiseks, siis üks inimene leidis lisaks elukaaslasele nii töö kui ka elukoha peolt. Samuti ilmnisid aeg-ajalt huvitavad ootused kommunikatsioonikanalitele. Näiteks tõi üks intervjueeritav välja, et ta pole saanud teistelt rahvuskaaslastelt, kellele ta oli ise informaatorkohalike olude osas, mingeid olulisi teadmisi Eesti kohta. Kõrvvalt vaadates tundub isegi kohatu niigi vähem kursis olevatelt rahvuskaaslastelt seda oodata. Ometigi, olles väga oma kogukonna keskne, ta siiski oli pöördunud sellega nende poole. Samuti ei toiminud kommunikatsioonikanalina töökoha leidmine elukaaslase kaudu. Ühel inimesel õnnestus niimoodi leida ajutine mitte-erialane tööots, kuid rohkematel juhtudel mitte.

Analüüs näitas, et ühte ja sama kommunikatsioonikanalit loodi erinevatel viisidel. Näiteks sõprade leidmiseks kasutas Tarhan vaid oma naist ja tema tuttavaid-sõpru. Demir leidis sõpru vaid teiste välismaalaste või enda rahvuskaaslaste hulgast. Louis leidis esialgu vaid tänavalt ja bussipeatusest sõpru. Grace ja Rajendra leidsid nii töökaaslaste kui abikaasa sõprade kaudu, Claire ja Johanna pidude ja kultuuriprojektide organiseerimise kaudu, Biruta läbi hobitegevuse ja Kamal läbi varjupaigataotluse menetlusprotsessi. Kuuluvuse ja armastuse vajaduse rahuldamiseks kasutati kõige laiemat spektrit erinevaid kanaleid. Teiste vajaduste puhul kattusid kommunikatsioonikanalid rohkem.

Immigrantide paremaks lõimumiseks oleks vaja Eesti ühiskonna poolset soosivamat suhtumist immigrantide eesti keele õppesse. Eriti just nende immigrantide osas, kes on tulnud Eesti ülikooli ingliskeelsesse õppesse või rahvusvahelisse firmasse või asutusse tööle, kus töökeeleks on inglise keel. Uus „Lõimuv Eesti 2020“ arengukava keskendub enam venekeelsele elanikkonnale ja nende eesti keele oskuse tõstmisele, kuid tähelepanu alt on väljas inglise keelt kõnelevad immigrandid, kes ei ole motiveeritud eesti keelt õppima. Need immigrandid veedavad suure osa oma päevast rahvusvahelises, reeglina ingliskeelses, keskkonnas ning eestlasest elukaaslase olemasolul räägivad ka kodus omavahel inglise keeles. Kui nad ei ole sügavalt huvitatud mingitesse eestikeelsetesse gruppidesse, huviringidesse või kogukondadesse kuuluma, ongi neil väga vähe võimalusi keelt selgeks saada. Intervjuudest ilmnes, et immigrandid olid üllatunud ja pahased kui mõni ametnik näiteks ei suutnud nendega inglise keeles rääkida. Kohalike inglise keele oskust peeti normaalseks ja iseenesestmõistetavaks. Intervjueeritavate hulgas oli ka mitu immigranti, kes tulid Eestisse selle eesmärgiga (Claire, Demir), et siin eelkõige inglise keel selgeks saada. Immigrandid, kes tahtsid eestlastega ühes grupis svingtantsu tantsida, ukulelet mängida, fotograafiat, rahvatantsu õppida, eestlastega ühes meeskonnas kriketit mängida või kuuluda eestlastega koos ökoloogia seltsi või teha koos Eesti kultuurielu arendavaid projekte, näituseid või töötasid eestikeelses töökeskkonnas, olid lõimumises väga edukad.

Samuti võiksid MTÜ-d Eestis pakkuda immigrantidele kultuurilise orientatsiooni koolituspäevi siia töötama ja elama tulnud immigrantidele, nii nagu mõned ülikoolid seda oma rahvusvahelistele üliõpilastele pakuvad. Ka tugiisikuteenus oleks antud uurimuse mitmele intervjueeritavatele olnud vajalik (pagulasstaatusega immigrant juba sai tugiisikuteenust) selleks, et ei jääks olulised kommunikatsioonikanalid immigrantidel siin loomata.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adler, B.R., Rodman, G. (1991). *Understanding Human Communication*, Orlando: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Adler, S. (1977). Maslow's Need Hierarchy and the Adjustment of Immigrants. *International Migration Review*, 11 (4): 444-451

Ainsaar, M., Stankuniene, V. (2011). Siirdeaja demograafiline hind ja Baltikumi tulevik. *Eesti Inimarengu aruanne 2010/2011*, Tallinn, 44-51

Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: an international review*, 46 (1): 5-68.

Berry, J.W. (2006). Acculturation. – J. E. Grusec, P. D. Hastings. (toim.). *Handbook of Socialization : Theory and Research*. New York: Guilford Press, 543-558

Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. (<http://srmo.sagepub.com/view/basics-of-qualitative-research/n9.xml> 03.05.13)

Eesti lõimumiskava 2008-2013. *Kultuuriministeeriumi kodulehekül* (http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Loimumiskava_2008_2013.pdf 03.03.13)

Eesti Statistika Kvartalikirj 4/10. *Eesti Statistika kodulehekül* (<http://www.stat.ee/37853> 04.05.13)

Eesti Statistika Aastaraamat 2012. (2012). *Eesti Statistika kodulehekül* (http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=29873 30.04.13)

Eesti ühiskonna 2011. aasta integratsiooni monitooring. (2012). *Kultuuriministeeriumi kodulehekül*, (http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Integratsiooni_monitooring_2011.pdf 03.04.13)

Fiske, J. (1991) Introduction to communication studies, London: Routledge.

Fiske, J. (2001). Communication. – O'Sullivan T., Hartley J., Saunders D., Montgomery, M. (toim.). *Key Concepts in Communication and Cultural Studies*, New York: Routledge, 50-51

Heath, L.R. & Bryant, J. (2000). Human Communication Theory and Research. Concepts, Contexts, and Challenges. New Jersey London: Mahwah.

Järv, K. (2009). Uusimmigrandid Eestis. K. Pöder (Toim.) Immigrantrahvastik Eestis. Tallinn: Statistikaamet, 35-49.

Kim, Yang-Soo. (2012). Exploring Communication Competence and Psychological Health: A Study of Cross-cultural Adaptation among Young Korean Immigrants (1.5ers) in the U.S. *Journal of Intercultural Communication*, 28. (<http://www.immi.se/intercultural/nr28/kim.htm> 27.01.2013)

Krusell, S. (2009)a. Välismaalased Eesti tööturul. — Ränne. 1997-2007. *Ränne*. Tallinn: Statistikaamet, 67-74.

Krusell, S. (2009)b. Kogumiku aluseks olevad andmed ja immigrantrahvastiku üldiseloomustus. *Immigrantrahvastik Eestis*. Tallinn: Statistikaamet, 6-10.

Krusell, S. (2010) Esimese ja teise põlvkonna immigrantrahvastik tööturul. *Immigrantrahvastik ja tööturg. Eesti Statistika Kvartalikirj*, 3 (10): 1-13.

Kõu, A. (2008). Perceived consequences of migration on the social networks and adaption of long-term migrants. Estonians in Netherlands. Master Thesis, University of Groningen.

Lust, M. (2011). Taasiseseisvumise järgselt Eestisse rännanud isikute kohanemismarratiivid. Pilootuuring. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool.

Lõimuv Eesti 2020. Lõimumisvaldkonna arengukava koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele (2012) *Kultuuriministeeriumi kodulehekül*
(http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/LYIMUV_EESTI_2020.pdf 05.05.13)

Marchionini, G. (1995). Information Seeking in Electronic Environments, Cambridge: Cambridge University Press.
(<http://www.informedge.net/ISBCollection.pdf> 28.04.13)

Maslow, A.H. (1977). *The Father Reaches of Human Nature*. New York: Penguin Books.

Maslow, A.H. (2007). *Motivatsioon ja isiksus*. Tallinn: Mantra Kirjastus.

Mason, D. & Lamain, C. (2007). *Information seeking behaviour of New Zealand immigrants. A research report*. Wellington: New Zealand Federation of Ethnic Councils.
(<http://www.nzfmc.org.nz/assets/Products/Downloadables/CC000207NZFEC.pdf> 27.01.13)

Masso, A. (2011). *E-kursuse Kvalitatiivsete andmete analüüsitehnikad ja - tarkvara materjalid*, Tartu Ülikool.
(<http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/22467> 04.05.13)

McClelland, David C. (1987). *Human Motivation*. New York: Cambridge University Press.

Rannut, Ü. (2010) *Uusimmigrantide kohanemine Eestis. I osa. Integratsiooni Uuringute Instituut*, (http://www.integrationresearch.net/uploads/1/3/0/7/1307353/raamat_-_kult_kom.pdf 05.05.13)

Reid-Cunningham, A. (2008) *Maslow's Theory of Motivation and Hierarchy of Human Needs: A Critical Analysis*. PhD Qualifying Examination. Berkley: University of California.
(<http://www.scribd.com/doc/8703989/Maslows-Hierarchy-of-Needs-A-Critical-Analysis> 15.05.13)

Rogers, Everett M. (1997). *A History of Communication Study. A Biographical Approach*. New York: The Free Press.

Rändelased mõisted. *Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse kodulehekül*
(<http://www.meis.ee/randelased-moisted> 03.03.13)

Sapir, E. (2008). *The Collected works of Edward Sapir. – Swiggers, P. (toim.). General linguistics I*, New York : de Gruyter, 494

Schramm, W. (1978). *Men, messages and media, a look at human communication*. New York: Harper & Row.

Schutz, W. (1960). *FIRO: A Three-Dimensional Theory of Interpersonal Behavior*. New York: Rinehart.

Siiner, M., Vihalemm, T., Djackova, S., Ramoniene, M. (2011). Keelepoliitika rakendamine ja selle seos venekeelse elanikkonna lõimumisega. *Eesti Inimarengu Aruanne 2010/2011*. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 122-129

Siiner, M., Vihalemm, T. (2013). Jätkusuutlik keelepoliitika: kas ja kuidas? *Keel ja Kirjandus*, 2: 81-94

Terk, E., Reid, A. (2011). Tee riigiettevõtelt innovatsiooni-põhilisele eraettevõtelsele. *Eesti Inimarengu Aruanne 2010/2011*, Tallinn, 31-43

Toomet, Ott. (2011). Learn English, Not the Local Language! Ethnic Russians in the Baltic States. *American Economic Review*, 101(3): 526-31.

Tubbs, S.L. & Moss, S. (1991). *Human Communication*. New York: McGraw-Hill, Inc.

Vihalemm, T. (2012)a. Integration in Estonia: Different Ways. *Impact of Culture on Integration: Conference Proceedings*. Tallinn: Integration and Migration Foundation Our People, 22-29

Vihalemm, T. (2012)b. Keeleoskus kui kapital Balti riikides. *Kaja: kommunikatsiooni ja suhtekorralduse ajakiri*, 2: 12-15

Walker, D., Myrick, F. (2006) Grounded Theory: An Exploration of Process and Procedure *Qualitative Health Research*, 16 (4): 547-559
(http://www.sagepub.com/gray/Website%20material/Journals/qhr_walker.pdf 29.04.13)

LISA 1

Kava intervjuu jaoks

Turvalisuse vajadus

Kuidas said Eestisse saabudes raha toidu jaoks? Mis sind aitas, mis sind takistas?

Kuidas said Eestisse saabudes töökoht? Mis sind aitas, mis sind takistas?

Kuidas leidsid Eestisse saabudes oma esimese, teise jne elukohta? Mis sind aitas, mis sind takistas? Kuidas, läbi mille/kelle õnnestus elukoht leida?

Mis aitab/ ei aita sul ennast turvaliselt tunda Eestis? Miks?

Kuidas sa tunned - kuidas ja kellest sa sõltuv oled?

Kust saad sa tuge? Kelle nõuandeid sa kuulad, kellelt tahad seda?

Mille või kelle tõttu oled ennast tundud ebaturvaliselt Eestis?

Armastuse ja kuuluvuse vajadus

Kuidas sa kohtasid alguses uusi inimesi? Kus?

Kas sa tunned, et kuulud kuhugi Eestis? Kuidas sa sellest aru saad?

Millistesse huvialagruppidesse, ühendustesse sa kuulud? Kuidas see esimest korda juhtus, et said osaks sellest?

Kas ütleksid, et kuulud töökaaslastega kokku? Miks nii või naa, mis annab selle tunde?

Kas sul on kaaslane hetkel? Kas sa oled kedagi oma tutvusringkonnast romantilistel põhjustel kohtamisele kutsunud? Kuidas see juhtus? Kuidas saite tuttavaks?

Kas sul on Eestis sõpru või häid tuttavaid? Kuidas sa need said?

Eneseaustus

Kust oled saanud Eestis positiivset, kust negatiivset tagasisidet?

Milline tunnustus on sinule oluline? Kellelt sa seda ootaksid, vajaksid?

Kes on sind kritiseerinud? Maha teinud või halvustanud? Millega seoses?

Kuidas sulle tundub, kes sind ja sinu rolle hindavad, lugu peavad, kellele vajalik oled? Milles see väljendub sinu jaoks?

Eneseteostus

Kas sa tunned, et saad siin teha seda, mida sa tõesti tahad teha? Mis paneb sind nii tundma?

Mis takistab/soodustab Eestis eneseteostust? Miks?

Milline oli viimane suur pingutus nõudev ülesanne, millega tegelesid? Kuidas lahenes? Keda see puudutas?

Mis sulle meenub kõige suurema väljakutsena alguses Eestis? Kes olid seotud sellega?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, *Hanna Ernits*, (sünnikuupäev: 13.03. 1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
IMMIGRANTIDE KOHALIKE KOMMUNIKATSIOONIKANALITE LOOMIST
SOODUSTAVAD JA RASKENDAVAD ASJAOLUD EESTIS,
mille juhendaja on Mare Ainsaar,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.05.2013